

MARIÁNNA

ELBESZÉLÉS

IRTA
SAND GYÖRGY

FORDITOTTA
JULIA

KOLOZSVÁR
STEIN JÁNOS TULAJDONA
1876.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2018
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-381-6 (online)
MEK-18803

ELSŐ RÉSZ.

I.

Vajjon mire gondolsz te ilyenkor szép ábrándozóné, midőn így kis szikár lovadon ülve, - mely inkább hasonlít sárga kecskéhez, mint délczeg paripához - végig haladsz a bokrokkal szegélyezett úton?

Midőn azt mondom szép... nem mondok igazat, te nem vagy szép, erre igen kicsiny, igen halvány, igen jelentéktelen vagy! Külsődből hiányzik az elevenség, a tűz s szemeidben, melyek nagyok s éjfeketék, a lélek legparányibb szikrája sem csillog. Kérdem magamban, mi lehet célja e magános sétáknak, mindig alá s fel járva a zöld bokrok hosszában s a nélkül, hogy valaki jelenlétét gyanítanád, ki figyelemmel kíséri mozdulataidat, miként távozol tőle s tünsz fel ismét láthatárán?

Szemeidet merőn szegzed a puszta légbe, mintha a messzi távolban valamit keresnének. Tán gondolataid is ép oly messzi járnak, mint tekinteted; vagy tán szunnyadnak azok s lelked önmagába szállva mereng?

Ily magán-beszédet folytatott Andre Péter, miközben Chevreuse Mariánna kis lován ülve lépésben jött le a diófák alatti lejtőn, végig haladt a patak mentében s azután lassu vágatással távozott, hogy a sziklakanyarulatnál végkép eltűnjön.

Mariánna ugynevezett falusi kisasszony volt, birtokosnője egy igen jó állapotban levő majorháznak, hozzá tartozó gazdasággal, mely mintegy öt ezer frankot jövedelmezett neki évenként, mi e vidéken, kétszáz ezer frank tőkének felel meg. Ez az ottani körülményekhez képest elég szép hozomány volt s Mariánna jó partienak mondható és még is 25 éve daczára, nem volt még férjhez menve.

Azt mondták róla ismerősei: igen válogatós és nagy hajlammal bír a különözködésre, mi környezete szemében nagyobb hibául tünt fel, mintha valódi vétket követett volna el. Szemére vetették, hogy igen szereti a magánosságot s nem bírták felfogni, hogyan lehet az, hogy huszonkét éves korában árvaságra jutva inkább itt lakik, mintsem elfogadná a városban levő rokonainak - egy nagynéne, két nagybátya, a többrendbeli unokatestvért nem is számítva - szives meghívását, kik örömmel fogadták volna őt házukhoz, elvállalták volna tartását, bevezetvén őt a nagyvilágba is, hol alkalma nyilhatnék, hozzá illő férjhezmenetelre.

Faille városa a Gouvre folyó mellett nem épen megvetendő hely volt. Négy ezer lakost számlált, köztük mintegy harmincz jómódu családot, százezertől háromszáz ezer frankig menő vagyonnal, azonkívül néhány régen fennálló, igen jó hitelű kereskedő-házat, s általán igen tisztességes lakosságot, kik közül bármelyik örökös nő, ha még oly válogatós lett légyen is, választhatott volna élettársat magának.

Mariánna előbbre becsülte, magánosan élni napjait a szülőiről reá maradt falusi lakban, melyet azok jó karban hagytak hátra, elég kényelmes butorzzattal; fekvése is igen kellemes volt, csaknem elszigetelten állt, körülvéve apró halmoktól és erdőségtől, négy kilométernyire Faille városkától.

A vidék itt, Franciaország közepe felé, rendkívül csendesnek, elhagyottnak látszott, különösen ezelőtt ötven évvel, egyszerű elbeszélésünk idejében.

Emberemlékezet óta nem adta ott elő magát valamely megrázó eset, vagy borzalmas történet. Az egyszerű földmives csendes, nyugodt életet folytat itt, szokásaik nem változnak, szelidek, és jók egymáshoz mindig. Birtokos valamennyi, s tiszteletben tartja szomszédja jogait, hogy ő is hasonlót várhatson.

És pedig a házak távol esnek egymástól azon az oldalon, hol Mariánna és Péter laktak, nagy kiterjedésű földek, s levágott erdős helyek foglalják el a tért, melyek megnehezítik a kisebb birtokok közti közlekedést s különben is nagy nyilakra felosztva: az ország vagyonát szaporítják.

André Péter közel volt a negyven évhez, s csak egy év óta lakott itt, ő is visszavonulva kis falusi birtokára, nem messze Chevreuse Mariánna major házától, egy igen szerény kis házikóban, melynek kijavításához most egész szorgalommal látott, itt akarván bevégezni életének még hátralevő napjait.

És így míg hősnőnk kezdett elszigeteltségben élni s ábrándozás közt tölteni napjait, a jövőtől várva sorsának megoldását, mit nem birt még eddig feltalálni, André Péter, ki Mariánának keresztapja, szomszédja s gyermekségének támasza volt, a multtal kivánt ugyyszólva szakítani s nyugalmat, feledést keresni izlése szerint bérendezett magányában.

Pedig André Péternek is megvolt egykor a maga becsvágya, mint bárki másnak. Eszes, szorgalmas léteire mindenné képesítve érzé magát fiatal éveiben. Anyja büszke volt reá, elemi tanulmányai befejeztekor, s nem tartózkodott kimondani, hogy nagyra törekvő szellem rejlik benne. André apó, ki szegény és fősvény volt: csak nagynehezen adta beleegyezését, hogy Párisba menjen jogot hallgatni, de oly nagyon szűken látta el őt a szükséges pénzegéllyel, hogy az ifju csaknem nyomorral küzdött, a nélkül, hogy menekülni birt volna a kinos helyzetből. Péter meghitt körben nagyon kellemes társalgó volt, gondolatait leírni még jobban tudta, de idegenek előtt oly félénkség és zavar lepte meg, mi lehetlenné tette reá nézve, valaha nyilvános térre lépni, vagy nagy tömeg előtt szónokolni s tullépni mindennapi megszokott körén.

Ez okon gondolni sem lehetete arra, hogy ügyvéddé legyen, mi pedig a jegyzőséget, vagy saját ügyvivői hivatal nyitását illeti, a mellett, hogy maga is irtózott a húza-vonástól, jól tudta, mi-szerint atyja soha sem fogná elzalogosítani kis földbirtokát, hogy ennek árán szerezzen számára ily hivatali állást.

S még ha ez el is határozza magát ily nagy hősiességre, Péter akkor sem adta volna beleegyezését.

Nem érzett magában elég képességet és erélyt, egymaga biztosítani szülői jövőjét. Ezért a jogi tanfolyamot csak lelkiismerete megnyugtatasául végezte bé s azután más tanulmányoknak adta át magát, de egynek sem oly komolyan és mélyrehatóan, hogy jövedelmet adhatott volna neki. Szerette különösen a természettant, a természetrajzot, de mindezt inkább csak azért tanulmányozta, hogy eleget tegyen a hatalmas tudnívágnak, s önbírálatnak, melyet keblében érzett. Képes lett volna könyveket írni, irt is összevissza mindenfélét, de csak ön magának, semmit ki nem nyomtatott. Nem, mert félt a középszerűségtől. Végre talált magának elhelyezést: meghívást kapott két jó családbeli fiatal ember mellé felügyelőnek, kiket el kelle kísérnie külföldi utjokra.

II.

Az utazás Péternek fővágya, ábrándjai netovábbja volt mindig. Növendékeinek nagy hasznára vált vele utazniok, mert helyes és alapos ismeretekkel birt a történelem és természetrajz körül s ezt kellemes módon tudta velök közölni. - Beutazták együtt Európát és Azsiának is egy

részét. Épen készültek Amerikába indulni, midőn a fiatal emberek atyja nehéz beteg lett s e miatt haza kellett térniök.

Az atya e betegség következtében annyira elgyengült, hogy a fiuknak kellett a banküzlet élére állani; s ezzel az Andre Péter teendői körültek, véget értek.

Ekkor harminczöt éves volt s összeszámitva megtakarított pénzét, úgy találta, hogy tizezer franknak ura; szülői kérték, hogy vegyen falujában egy kis földbirtokot, s telepedjék meg körülben. Töltött is otthon néhány hetet, de szerfelett untatta e szűkkörü elvonultság s minden tekintetben szerény életmód, melyhez nem volt már szokva.

Nagyon megkedvelte az utazást s csakhamar útra kelt Spanyolországba, melyet nem tanulmányozhatott volt kedvére; onnét átment Afrikába s midőn kis vagyonát felemészttette, visszatért Párisba, új kereset után látni.

Ezuttal nem kedvezett a szerencse; csak egy-egy irodában kapott néha igen jelentéktelen, keveset jövedelmező foglalkozást s bele kelle nyugodnia ismét ama szomorú életet folytatni, melyet nagyon is jól ismert régebből, dolgozván azért, hogy élhessen s kérdeve önmagától: miért élni akkor, ha többre nem tud haladni, mint ily örömtelen, fárasztó nélkülözésekkel telt lét folytatására.

Atyjának rögtön bekövetkezett halála rövid s nem veszélyesnek látszó gyöngéledés után visszahozta őt öreg anyja oldala mellé, a Gouvre völgy néma, pusztá halmai közé.

A szegény asszony, ki még most is szép ábrándokban élt fia jövőjét illetőleg, egészen le volt veretve, midőn megtudta, hogy ez annyi évi távollét és igyekezet után, üres kézzel tér vissza a szülői hajlékba, minden megtakarított pénzösszeget nélkülözve, beérvén azzal, hogy sikerült neki a megélhetés problémáját annyiban megoldani, hogy silány fizetéséből adósságcsinálás nélkül ki tudjon jönni. Igaztalansággal s vaksággal vádolta Párist, a kormányt s az egész társadalmat, hogy félreismerte fiának tehetségét s érdemeit. Ez semmikép sem tudta megértetni vele, hogy arra, hogy az ember a tömegben át birjon hatolni s felülemelkedni rajta, vagy nagymérvű pártfogolásra, vagy bizonyos foku merész önbizalomra van szükség és hogy nála különösen ez utóbbi hiányzott mindig. Péter látszólagos vidor közlékenysége s tréfás, kissé gúnyos modorának leple alatt önmaga iránti legyőzhetlen bizalmatlanság rejlett. Félt a nevetségessé lételétől, mi rendesen követője szokott lenni a bukott becsvágynak, nem akart sem panaszkodni, sem mások segélyére támaszkodni. Voltak barátjai, de kik soha nem látták őt szenvedni, annyira el tudta rejteni előttök nyomorát - s erre büszke volt - és kik soha nem kívánták őt segíyezni vagy vigasztalni, azt képzelvén, hogy hála higgadt józanságának s könnyüvéru természetének, így is boldogabb s elégtelbb mint ők.

És pedig Péter szenvedett, sok keserü érzelmeknek volt kitéve, nem az anyagi nélkülözések végett, melyek szellemére nem voltak hatással, de szenvedést okozott neki e komor elszigeteltség, mely körülveszi a szegénységben élő, homályos pályán haladó embert, ezzel nem tudott kibékülni. Rajongani, lelkesedni tudott minden szépért, mindenért, a mi művészi a nélkül, hogy hajlamait gyakorlati módon tudta volna érvényesíteni s fellángoló érzelmeit anyagi haszonnal párosítani. Szerette volna tanulmányozni a színészetet, rendes látogatója lenni a színházaknak, de a színház a köznapi életben felesleges valami, meg kelle tagadni magától ez élvezetet.

Szerette a festészetet; elég jó ítélőtehetséggel is birt e téren, volt hajlama hozzá, de hogy átengethesse magát az ehez szükséges komoly tanulmányoknak, meg kellett volna lenni biztosított mindennapi kenyérének, de ezzel csak úgy birt, ha napról-napra megszerezte munkájával.

Hajlammal birt a politikára s nem volt tere, hol fejlessze azt s érvényre emelje eszméit, arra pedig igen kevés önbizalma volt, hogy pártvezér, vagy mások szószólója legyen. Érezte a

szerелеm hatalmát, a szenvedély és fájdalom legnagyobb fokáig emelkedve, de minden remény nélkül, mert szerelme tárgyai mindig különleges, rajta felülemelkedett, nem köréhez tartozó egyéniségek voltak. Hónapokon át P a s t a é r t lelkesedett, kit két-három izben látott a szinpadon s kit minden előadás estéjén epedve várt az előcsarnokban, hogy láthassa őt megjeleneni s eltűnni mint egy árnyat.

M a r s kisasszonyt is hosszas időn át szerette; hangjáról, tekintetéről ábrándozott mindig, hogy végre csaknem beteg lett miatta s szívét elfogta a kétségbeesés.

A ragyogó csillagok utáni vágyában elfeledte figyelemre méltatni azt, mit közelben elérhetett volna s midőn lett volna alkalma meggondolással szeretni, azt mondta, hogy a szerелеm ellentéte az okosságnak. Ekkor átvitte lelkesültségét, a régebb élvezett természeti szépségekre s örült vágy ragadta meg, legalább az Alpesekeket vagy a pyrenei hegyeket megláthatni.

Azt kérdé magában, miért nem követhetné ő is a vándor-czigányok életmódját, miért ne birhatna ő is azok cynismusával? mirevaló e balga hiuság, hogy legyen tiszta fehérenmüje, csinos öltözete, mikor oly könnyü volna bekalandozni a világot, rongyokba burkoltan, kezét alamizsna után nyujtva ki, a jövő-menők felé?

Irigyelte a renyhe csavargó sorsát, ki felkeres minden égaljat, képes behatolni a legtávolabbi puszták mélyébe is, elégült, ha a vademberek vendégszeretőleg fogadják őt kunyhóikban, nem aggódva, ha szabad ég alatt kellend is tölteni az éjjelt, hanem boldog mindenekfelett azért, mert megy, halad s minden nap változik látköre.

És Péter a teljes élet-untság e perczeiben lesujtva mondta el magáról, hogy egy semmit sem érő, mindenben közepszerű ember, kinek nincs semmi meggyőződése, elszántsága, ki teljesen képtelen valamely nagy elhatározásra, a mely képes volna átalakítani környezetét, mely fogva tartja, vagy azon feljül emelni őt; egy esetlen falusi ember, ki nem tudja megállni helyét, kit képes elbódítani a mivelődés fénye, vagy a természet ragyogó pompája, de arra igen félénk, vagy igen kevély, hogy mindenáron elhagyja magát ragadtatni általa s belerohanjon annak élvezetébe és ki még kapusának hibáztatásától is retteg.

III.

Megalázódva, hogy még annyira sem vala képes haladni, hogy bárminemü független állást biztositon magának a művelt világ kebelében, visszatért szülőföldjére, örömmel fogadva el az első komoly kötelességet, mely számára kínálkozott: özvegy anyját öregségében támogatni és vigasztalni.

Mindenekelőtt meg akarta óvni őt mindazon nélkülözésektől, melyeket ő maga szenvedett volt. A jó asszony kevéssel beérte, mi a ruházatot és ételmelet illette, de a roskadozó házikó, melyben már ötven év óta lakott, veszélyessé kezdett válni egészségére. Péter kijavittatta s kissé megnagyobbittatta a házat, erre lett azon néhány régi tallér legnagyobb része forditva, melyet apja szekrénye fenekén, egy kis zacskóban fedezett fel.

D a l m o r - ez volt neve (alkalmasint még a druidák korszakából) a földbirtoknak, - megerhetett mintegy ötven ezer frankot. Azon időben falun egy ily szerény tőke kamatozásából is, aránylag elég jól meg lehetett élni, egyszer-kétszer hetenként ehetett az ember hust s a háznál bőven volt vetemény, tojás s még tejnemü is. A háztartáshoz egyetlen férficseléd elég volt, mert az asszony maga vitte a gazdasszonykodást s igazította a főzést a majorosné segélyével. Lovakat tartani nagyon ritka fényüzés volt azon időben. A majoros csikós kanczája megtette a gazdasághoz megkivántató járásokat, ételme pedig a természetményekből telt ki.

Mai napság minden jómódu paraszt embernek meg van lova, szekere.

1825-ben mindenki csodálkozott, ha falusi lakos kezében esernyőt látott meg s a tensasszony, ha be akart menni a városba, szépen felült a nyeregkápába, majorosa, vagy bérese háta mögé.

Chevreuse kisasszony azonban, ki jóval gazdagabb volt Andreéknál, merészsége által nagy feltűnést okozott a helységben, mert mindig csak egy maga ült lován s csinos angol nyerge folytonos bámulat és kíváncsiság tárgya volt a járókelőkre nézve. Lova azonban nagyon szerény külsővel birt; a helységben látott napvilágot s Mariánna kis csikó korától fogva nevelte fel birtokán s szoktatta magához, hogy mint egy kis kutya követte lépteit. Majorosa a bámulat felkiáltását hallatta, midőn egy napon Chevreuse kisasszony kijelenté, hogy a lovat meg fogja tartani saját használatára. Erősíthetett volna bármit, az még sem akadályozta meg, hogy az egész személyzet ne jajveszékelyen azon nagy veszély felett, melynek a kisasszony kiteszi magát az által.

A fiatal kancza csunya volt, és mindig sovány, daczára urnője reá fordított gondoskodásának; ez természetében feküdt az e vidékbeli lovaknak; azok tüzesek és kevés étküek, járásuk könnyed, a veszélyes utakon ügyesen haladnak át, virgonczak minden fortély nélkül, nem félnek semmitől, szelidek és tanulékonyak csupa ragaszkodásból ápolójuk iránt, de másokat nem örömet engednek hátukra ülni.

Mariánna szerette a magános életet, de azért szükségét érezte, naponta, ha bár csak pár órát is, kissé miveltebb emberek közt tölteni el. Szülői jó barátságban éltek volt a Péteréivel, s ő is mindig fenntartotta a bizalmas viszonyt az öreg André anyóval. Minden nap eljárt hozzá sakkozni, vagy elbeszélgetni, az öreg nő lefekvése idejéig; mi kilencz órán túl nem igen haladt. Ekkor Mariánna haza tért egyedül, minden kíséret nélkül, ez megesett néhány percz alatt, mit kis lova gyors és egyenletes ügetésének köszönhetett, mely sokkal jobban ismerte már a haza vezető utat, hogy sem csak egyszer is megbotlott volna a köves talajon, ha még oly sötét volt is az éjszaka.

Péter ugyszólva születése óta ismerte Mariánát. Mikor már nagy fiu volt, s mint tanuló haza jött a szünidőkre szülőihez, Mariánna még alig tudott járni, s karjaiba vette, vagy hátán hordozta ki a szabadba. Évről évre látta nőni és fejlődni a kis lánykát, a nélkül, hogy eszébe jutna kevésbé fesztelenül bánni vele; ezután csak ritkán, nagy időközökkel jelent meg André szülőföldjén, s úgy találta, hogy kis szomszédnéja nem felelt meg a várakozásnak, melyet szépségéhez kötöttek gyermek korában; halvány, beteges kinézésű volt, azt hitte valamely gyógyithatlan bajban szenved, s sajnálattal vegyült barátságot tanusított iránta mindig.

Végre öt egész éven át volt eltűnve Péter a szülői háztól, s midőn haza jött, hogy véglegesen megtelepedjék Dalmor-ban, keresztleányát egészen otthonosnak találta öreg anyjánál, gondosan ápolva s vigasztalva őt s vele együtt várva oly régen óhajtott visszatértét a szeretett fiunak.

Ennek haza érkezte után Mariánna változtatott megszokott rendjén, s nem jött el mindennap szórakoztatni öreg szomszédnéját; csak oly napokon jelent meg házánál: midőn tudta, hogy Péter nincs otthon, vagy valamely munka annyira igénybe vette idejét, hogy ő maga kérette fel Chevreuse kisasszonyt, látogatná meg André asszonyt.

Ez életmód mintegy év óta tartott már, és Péter soha nem gondolt reá figyelemmel kísérni Mariánát. Hazájába visszaérkezve két egyenlően kinzó teher nehézkedett szívére: a multja feletti kiábrándulás keserve, és egy minden ábrándoktól ment jövőtől való rettegés. Nem élt kétségben a felől, hogy ezentúli élete, hivatva levén lemondani minden boldogságról, még elviselhetlenebbé leend, ha nem oltja ki teljes mértékben kebléből még csak árnyát is bármilyenü boldogság reményének.

El volt határozva belenyugodni sorsába, nem küzdeni többet a lehetlennel: az elérhetlennel szemben; feltette magában, hogy ezentul szerény lesz minden kívánalmaiban, szokásaiban, hogy önzővé lesz, ha ugyan sikerül ez neki, vagy legalább ment minden ábrándoktól, csakis testi jóllétére gondolva, féltékenyen őrizve énjét minden bajtól, mivel ezentul ugy sincs más valami kellemesebbre kilátás, mint hogy biztosítva legyen az éhenhalástól, megfagyástól valamely nyomoru padlás-szobában, vagy a kórházban való senyvedéstől.

Azonban néhány nap óta André Pétert bizonyos benső láz emészté. Kis házának s kertjének ujjá-alakítása, mi eléggé elfoglalta s érdekelte mindekkorig, már csaknem be volt fejezve. S azonkívül egy levele érkezett, melynek tartalma, nem tudni mi okon, nagyon felzavarta lelkét.

IV.

E levelet Gaucher János ur irta, ki hajdan faille-i kereskedő volt s tiz év óta Párisban folytatta üzletét, hol igen jó sikernek örvendett:

„Kedves Andrém!

„Egy igen nagy szivességre akarlak téged kérni, mi neked alkalmasint csak néhány jó szavadba fog kerülni. Azt már tudod, hogy fiam Fülöp, ki sokkal könnyelműbb, sokkal kevésbé csüng a komoly tanulmányokon, mint bátyja, a művészetre adta magát s mindenképpen festményeket akar csinálni. Van izlése, esze és jó szive, de kevés ítélő tehetsége s még kevesebb előrelátása s okossága. Különben te ismered őt s ugy, a milyen jó indulattal voltál hozzá mindig. Meg kell őt házasítanom. Jó csomó pénzt elfecsérelt már erszényemből s még máig sem tud semmit is keresni. Fog-e később keresni? Azt bizony nem tudom s nem is igen hiszem; hanem én adhatok neki százezer frankot, hogy megtelepedjék, és mivel csinos, szeretetreméltó, jó fiu, miután családunk tisztességes, hirnevem tiszta, méltán számíthat egy kétszázezer frank hozományyal bíró fiatal hölgyre. Ily helyzetbe jutva élélhetne a nélkül, hogy dolgozzék, miután erre vágyik s mulassa magát a festéssel, miután ebben találja mulatságát; hanem, az mindenestre kívánatos volna, hogy a választott fiatal hölgy háziasan legyen nevelve s szerény külsővel birjon, ily nő pedig Párisban vajh! mi ritka madár. A mi jó becsületes vidékünkön itt-ott még találhatni ilyesmit és én a kis Chevreuse Mariánnára vettem szememet, ki vagyonilag elég jó helyzetben van s falun nevedett. Ismertem szülőit, kik igen tisztességes emberek voltak s őt magát is láttam tavaly Failliban. - Nem mondhatni épen szépnek, de nem is csunya. Utolsó leveledben dicsérted, mennyi szivességgel van öreg anyádhoz s miután még hajadon, gondoltam, jó volna fiának nőül venni őt, összeillő pár volnának. Tehát kedves barátom, elküldöm hozzád Fülöpöt néhány napra. E hó 10-én nálad lesz. Nem vonakodik a házasságtól, de nem szeretné, hogy nője csunya és neveletlen legyen. Nálatok megismerkedhetik Chevreuse Mariánnával s ha a leány nem lesz ellenére, elintézheted a dolgot még fiam ott mulatása alatt, vagy elutazása után rögtön. Számítok eddig tapasztalt barátságodra s alkalomszerűleg meg fogom hálálni.”

Miért okozott ez annyira köznapi s annyira egyszerű levél André Péternek ily nagy felindulást s miért bosszantotta fel oly nagy mértékben? Először is ugy találta, hogy Gaucher gazdag volt és mégis Péter a nélkülözés és nyomor legnehezebb napjaiban sem folyamodott hozzá segélyért; ugy találta, hogy nem állnak erre eléggé bizalmas lábon egymással. Tán e fiataalkori régi barátjának nem is igen nagy erőfeszítésébe került volna kitalálni, hogy mi mindent kell Péternek nélkülözni s legalább tisztességes elhelyezést ajánlhatott volna fel neki üzletében. De Gaucher, gyakorlati ember létére őrizkedett ilyesmit csak szóba is hozni, tán ugy gondol-

kodva, hogy Péter sokkal műveltebb, sokkal kiválóbb egyén, hogyses annál valami jobbat ne találhatna magának.

Péter tehát legkevésbé sem volt hálára kötelezve iránta s nagy gyöngédtelenségnek találta részéről, oly vendéget küldeni nyakára, ki alkalmasint nem is valami nagy kedvvel fogadandja vendégszeretetét s őt pedig szellemileg kevésbé fogja kárpótolni elvesztett idejéért. Nem is igen ismerte a fiatal embert s ámbár tegezte őt, mivel kicsiny korában is több izben látta, de a legkisebb rokonszenvet sem érzett iránta. Mindig úgy találta, hogy korához képest igen sok az elbizakodás benne.

Azonkívül nem is látta már három-négy év óta s nem tudott róla eleget arra, hogy jó lelkiismerettel ajánlhassa férjül, bármely fiatal leánynak is, annál kevésbbé épen Mariánnának, kit mindenekfelett becsült, tisztelt, mint kiválóan derék hölgyet s kihez rokonszenv, hála s keresztzatyai czimén némi rokonság is csatolta őt.

Első felindulása következő feleletre ösztönzé.

Édes Gaucher barátom! Ön oly feladatot tűz előmbe, melynek én teljességgel nem bírok megfelelni. Magamon sem tudván soha segíteni, hogyan tudnék másokat elősegíteni, oly igen kényes ügyben, minő a házasság?

Különben is az ön terve kevésbé kivihetőnek tetszik előttem. Elvéteni fiával Chevreuse kisasszonyt! Ön úgy látszik, feledé, hogy ő már huszonöt éves s alkalmasint Fülöpöt is igen fiatalnak fogná találni magához és még azt sem tudom, ha egyáltalán nem határozta-e el azt, hogy férjhezmenetel által nem köti le szabadságát. Tőle megkérdezni, hogy miként gondolkodik e tárgy felől, úgy hiszem, oly kiméletlenség volna részemről, melyet elkövetni irányában még nem találom magam elég öregnek...

- Vén bolond! - kiáltott fel magában André Péter, félbenszakitva a levélírást - ugyan miket irsz te itt össze-vissza? Gaucher csak kinevetne téged. Ő már tul van a hatvan éven s azt hiszi, mindenki az ő korában van...

Aztán különben is hazugság, a mit beszélsz! Miért ne beszélhetnél te szerelemről s házasságról keresztleányoddal? Bizonynyal nem haragudnék meg azért, ha látná, hogy boldogításával foglalkozol s pirulás és minden zavar nélkül fogadná közleményedet s nyilvánítaná, hogy igen is látni ohajtja az ajánlott kérőt. S még más ága is van a dolognak: ha később tudomására jutna, hogy te azon voltál, elodázni azt a háztól... ugyan mit gondolna felőled? Nem, nem, e levelet nem kell elküldeni. Azt fogom irni, kénytelen lévén néhány napra elutazni, arra kérem Gaucher-ékat, válaszszanak maguknak más közbenjárót...

V.

André Péter széttépte levelét; de midőn másikat akart irni, eszébe jutott utánszámítani, hogy levele csak holnap fog elindulni Failleből, hogy beletelik két nap, mig Párisba ér s hogy a Fülöp elindulása napján s tán pár órával utrakelése után hordják ki a postánál s szolgáltatják kézhez. Tehát igen késő volt már tagadó választ adni és Gaucher János kicsikarta beleegyezését.

Belenyugodott végre s kiment a Gouvre partjára, hogy elverje bosszuságát egy üditő sétával e kellemes réten, melyet a tiszta átlátszó folyó szel át. Innét a folyó melletti vad bokrok által elfedve, pillantotta meg Mariánnát s látta elhaladni, mint az már elég gyakran megtörtént, a nélkül, hogy a legkevésbbé is megzavarta volna kedélyét. Ez alkalommal a leány megjelenése nagy izgatottságba hozta s a helyett, hogy barátságosan jó reggelt kívánjon neki s üdvözölje

őt, elrejtőzött a bokrok mögé s kissé gunyos keserőséggel kezdte önmagát s érzelmeit bírálgatni.

Miket akkor elmondott magának, folytatása volt elbeszélésünk élén álló magánbeszédének. De az írásban foglalt magánbeszéd volt. Péter szerette írni, mindig érezte forni magában az erre való hivatást, rögtön támadt heves izgatottság alakjában, melynek szükség volt kifejezést adni, hogy egészszé, valódi gondolattá váljék. E koronkénti belső fellángolások hatalmukba keríték egész életét a nélkül, hogy eredménydússá tették volna, mert rendesen elnyomta, visszaodázta keblébe, a nélkül, hogy szavakba akarta volna önteni. Ma, ez órában azt képzelte, hogy legyőzheti nagymérvű izgatottságát, ha fáradságot vesz magának elemezni azt.

Mindig volt nála meglehetősen terjedelmű napló s azt néha egy-egy reggeli séta alkalmával egészen tele írta. Rajongásig szerette a természetrajzot, festészetet és földtant, lejegyezte ezek körében tett észrevételeit, néha egy rom vagy tájkép vázlatát vetette papírra s miután azt nem tagadta meg magától, hogy élvezze és szeresse a természetet és művészetet, észrevételei néha meglehetősen irodalmi alakban voltak előadva.

Nekem - szólt magában Péter - legnagyobb bajom, az ábrándozás. Ugy feloszlik ebben minden gondolatom, mint köd a napfényben. Midőn gyönyörézetemet írott szavakban fejezem ki, igen jól esik nekem. Miért ne kísérleném meg most fájdalomnak adni kifejezést, mert elvitázhatlan, hogy szenvedek, az ördög tudja, mi okon és így még soká szenvedhetek a nélkül, hogy magam is fel bírnám fedezni, mi az. Lépünk ki ez általánosságból, igyekezzünk megszabadulni e következetlenségtől, lássuk, hol a baj! Ha szavakba tudom foglalni, az a jele, hogy valóban létezik, ha pedig nem, akkor nincs mitől félni, majd elmúlik magától is.

Magával ilymódon egyezkedvén, Péter meghegyezte irónját s felnyitotta naplóját; a fenyők árnyékában a fűre letelepedve, eként írt:

„Egy hét óta mély unalom fog el. Magános lakom nem felel meg róla alkotott szép álmaimnak. Szeretném mohosnak látni, árnyas fáktól körözve, befutva repkénnyel. A helyett, hogy minden, mit körülte ültettem, zöld szőnyegként boritná, nem látok rajta mást a vakító fehér falaknál, körülvéve a még igen is uj lécezetten. Szerencsére anyámat mindez bámulatra ragadja s azt mondja, száz évig is el tudna élni ily szép palotában. Szegény kedves anyám!

„Hadd éljen benne, hadd legyen büszke reá, hadd teljék öröme. Én elviselem részemről a végetlen, mérhetetlen unalmat, mely szivemen fog rágódni talán ama falak közt.

„Most még azt mondom, talán. - De ki tudja? Hosszas időn át azt hittem, hogy miután oly nagy bennem a hajlam a szomorkodásra s emésztő vágyra, a lemondás és megnyugvással is épen úgy lesz; de úgy látom, az egyensúly megingott vagy tán fel sem volt egészen állva még.

„Vajjon igen ifju vagyok még, vagy már igen öreg? Unatkozott, vagy egészen megtört kedélyü ember vagyok-e? Mit használ e felett tépelődni, ha az eredmény ugyanaz?

„Inkább azt mondhatnám, hogy fel vagyok emésztve. A vadállatok felét széttépték már szivemnek s szivem megmaradt része csak arra való, hogy érezze mi hiányzik keblem-ből.

„Azonban mire való e siralmak? E hasztalan panaszok mire vezetnek? ki fog azok iránt valaha érdeklődni? Anyámnak erről mitsem szabad tudni, s mely más kebelnek okozhatna az fájdalmat?

„Mariánna... Mi ez! hogyan Mariánna? Csak azért gondolok reá, mert ő az egyedüli lény, ki anyámmal együtt képezi, kiegészíti házi körömet, de arra igen nagy távolság létezik köztünk, hogy összekössem őt álmadozásimmal, korunk, tapasztalataink, gondolkodásmódunk, mind-mind különbözők.

„És pedig úgy látszik, Mariánna is szeret elmélkedni, de oly nagyon keveset beszél. Sem modora, sem arcza nem árult el soha vágyat a közlékenységre.

„Én úgy hiszem, ő igen boldog, elégtelt!

„Kedélye, hangulata bámulatosan egyenlő mindig. Egészsége, mely látszólag oly igen gyenge s mi miatt én oly sokat aggódtam ezelőtt, a legszivósabb egészségek egyike, mindent ki bír állani.

„Hideg, meleg, eső és hó, hosszú séták, virasztás, semmi nem árt neki.

„Nem is tudom, hány éjet töltött el egymás végtébe betegeket ápolva, különösen atyám fekhelye mellett. Anyám ki volt már fáradva, megtörve, Mariánna még mindig győzte, talpon, változatlan kedélylyel. Nem sok érzékenység van benne, nem sirt, ha anyámat sirni látta; de oldalánál volt mindig s sikerült neki szórakoztatni őt.

„Az bizonyos, hogy nagylelkű és jóindulatu, erős szivü, bátor és hű.

VI.

„Ha tizzel kevesebb évszámom s százezer frankkal több vagyonom volna, bizonynal oda irányulna minden igyekezetem, hogy megnyerjem őt élettársamul. Hő szerelemre nem gyultam volna iránta, legalább azt hiszem; de a legnagyobb becsüléssel, végetlen bizalommal tudtam volna lenni hozzá mindig s ez elég lett volna arra, hogy boldogok legyünk... De nem! ily feltétel alatt soha sem tudnék boldogulni. Szerettem egykor, szenvedélylyel szerettem, reménytelenül s magamba fojtva érzelmeimet. A szerelem oly foka az örültségnek, a lelkesedésnek, egy oly szép álm, mely csupán a nagyon rendkivüli s heves felindulás okozta állapot szüleménye lehet, midőn az embernek meg volt egyszer az az öröme s egyszersmint boldogtalansága, hogy mindezt érezhesse, a biztos és nyugodt viszonynak nincs meg többé sem azon vonzereje, sem azon hatalma, hogy beheggeszthesse az emésztő tűz okozta mély sebeket.

„Igy levén, miért okoznám boldogtalanságát egy derék, jószivü teremtménynek, ki minderről mitsem tehet, mit sem sejt?

„Boldogtalanságát?... Képes volna-e Mariánna szenvedni, több vagy kevesebb vonzalom hiánya miatt?

„Igen, ha képes volna szeretni, de ez nem valószínű, hogy erre képes legyen.

„Minden nő élete, tizenöt évtől husz éves koráig, ki van téve a szenvedélyek, vagy képzelmek viharának, és Mariánna a nélkül haladt át e félelmes válságon, hogy csak egy szót szóljon, vagy egy lépést tegyen annak kikerülésére, vagy hogy hajlamot mutatna reá, bele vetni magát az örvénybe.

„E nőnek vagy nincs semmi érzése s szive jéghideg, vagy nagyon erős lelke van: jelenleg mentve van, a megerősített szirtfokon megtört a vész, érzelmei meg vannak kövülve, a rendületlenségben leli kedvét, ezt gyakorolja: bizonyos tekintetben jóltevő hatása ez a falusi életnek, miként mi folytatjuk azt itt, hideg és korlátolt boldogság, melyet óhajtanék magam részére is, a nélkül, hogy reményleném ily korán feltalálhatni.

„De hát soká kellend-e így szenvednem? Bele telik-e még tíz év, midőn keblem kihül. Hátha megkérdeném Mariánától győzelmének titkát? Nem értené el szavaimat, vagy nem akarna felelni kérdéseimre; nevetségesnek, korlátolt eszűnek tartana, hogy nem találtam ki magamtól is...

„És az is vagyok valóban, mert teljességgel nem bírom kitalálni.

„Annyi áll, hogy kevés férfi képes átérteni s kiismerni a nőt. Rendesen azok, kik elbájolnak minket s aztán visszautasítanak, talányok maradnak előttünk. Azok, kik igen gyengék a küzdelemre, elvesztik minden varázsukat, az ember nem vesz magának fáradságot lelkük mozzanatait követni, midőn már kiürítette a gyönyörök poharát. Ez értelemben a házasság egy nagy sir. Szerencsét kívánok magamnak, hogy már igen öreg, és igen szegény vagyok arra, hogy ilyesmire vessem fejemet.

„Ugy találom, hogy semmi olyast nem gondoltam ki egynegyed óra óta, mióta e sorokat írom, mi megérdemelje az időt, mit reá fordítottam. Átolvastam újból, a nélkül, hogy magam is érteném mit akarok, mást nem tudok felfedezni benne, mint egy ostoba kíváncsiságra való ösztönt, melynek tárgya Mariánna. Egészen meg vagyok zavarodva, és remegek. Mariánna maga a nyugodt vidámság. Mi jogon jelenik meg minduntalan előttem, mintegy szemrehányás, mintegy kigúnyolva felizgatott valómat, a nélkül, hogy figyelmére méltatná jelenléteimet, a nélkül, hogy érezné, hogy én lehetek boldogtalan is? Neki bizonyára nincs annyi életbölcössége, annyi tapasztalata, mint mennyivel nekem kellene bírnom; csak gyermek még hozzám képest, küzdelmek nem tették még próbára erejét, szellemének röptét nem gyöngítették csalódások.

„Nós! édes istenem, hisz ép ezért erősebb ő, mint én. Nem vesztett még semmit önbizalmából, keblét nem marcangolták össze a farkasok és saskeselyűk: ő még illetetlen s él egész lelkével; bármi kevésbé éltető is a benne lobogó láng: az kielégíti őt, s a mi pedig bennem él, nekem maradt fenn, csak arra való már, hogy egészen felemészsze lelkemet.”

Péter becsukta naplóját s zsebébe rejtette. Néhány perczig mély elmerüléssel nézte a víz színe felett röpkedő lébellákat, a mint egymást üzték a mormoló patak fodrai közt. Feltűnt neki a rokonság, mely e szép állatkák szárnya és a tova folyó víz gyöngéd kekes színe közt létezik. Öszhangzást talált a kis hullámok mozgása, s a bogárkák röptének kecses lejtése között is. Ismét elővette naplóját, s felnyitván, egy elég csinos költemény vázlatát tette papírra, melyben a szárnyas állatkákat, a virágok lelkének, a folyam leányainak nevezi el, ezután vállat vont, kitörülte költeményét, s Dalmor felé vevén útját, azt mondá magában, hogy mai sétája minden haszon és minden gyönyör nélküli volt, hanem legalább nem is fáradt el belé, sem meg nem erőltette magát.

Mindenesetre többet ért, mint hajdani futkosásai, midőn átküzdé magát Páris poros és bűzös mellékutczáin, azon egyedüli czállal, hogy valamely lélekölő, nyomoru munkához juthasson.

Ez időben, mely még nincs is épen oly messzi távolban, hányszor sohajtott fel magában, belépve egy-egy poros irodába, vagy komor ügynöki szobába:

- Istenem! egy árnyas fa a Gouvre partjain, s szabad idő, hogy kedvemre szemléljem tova folyni az átlátszó vizet! mit nem adnék ezért!... Kevés a mit kérek és ezt is megtagadod tőlem!

- Hálátlan vagyok, folytatá Péter magánbeszédét, tovább haladva. Most megvan a mire vágytam, s nem érem bé vele.

Midőn elérte a sziklakanyarulatot, még mindig sebes léptekkel izgatottan haladt előre, lesütött fővel, szemeit a földre szegezve, figyelve minden kis bogárra, minden fűszálra, elgondolva, hogy mindenütt, e finom fővényel borított, kellemes ösvényen a tarka virágokkal himzett

réten, zöldséggel benőtt partokon, egy-egy költemény van feljegyezve, egy-egy életdráma játszatók le itt, érdekes, költői minden, míg a nagy városokban nem látott mást, mint sülyedést, romlottságot, az élet sarát, selejtességét.

Ezek után átfutá gondolatban az égbemeredő sziklákat, látta képzeletben a napfényben gyémántként csillogó hó tömegeket, a kékes színben játszó jégcsapok hegyeit vissza tükröződni a rózsafényben úszó esti égről... s egyszerre azt vélve, hogy megérkezett szerény lakása elé, észrevette tévedését. Megkerülvén a sziklát, a helyett, hogy jobbra térjen, balra indult s a Mariánna által lakott tanya, Validat kapuja előtt találta magát.

VII.

Validat a helyhez és ama korhoz mérve igen jó karban tartott mezei birtok volt, a mi nem zárta ki azt, hogy a sütőház körül legyen véve egész sártengertől, minden kifolyás nélkül és hogy a majorház belső udvara is tele legyen a gazdasági udvarba tartozó állatokkal. Épen azon időszak volt, midőn az ökrökkel nem dolgoznak többé a mezőn s még nem hajtják ki őket a legelőre. Hogy a jámbor állatok ne unatkozzanak igen nagyon, engedték őket ide s tova jární az udvaron, melynek rostélyos kapuja csak könnyedén volt betéve. Zárul csak szorosan egymásba facsart faág szolgált, a szélső rostélyzaton átdugva s faszeghez erősítve, melyet egy vén tölgyfa érdes oldalába vertek be, ez helyettesíté a kapufélfát. Az ember aztán kiemeli e koszoruba font ágat s a nehéz kapu magától csapódik hátra s fordul meg sarkán, mely egy másik fához vagy gerendához van erősítve.

A kerítés sövényfal szokott lenni, jó keményen beásva a földbe, tetejében tövissel vagy szárazággal berakva.

Ez, mely a validat-i majorházat köríté, már régi volt és nagyon szép.

Sűrűn egymásba fonódott növényzetből állott, mely magától tenyészett a nagyon jó termékeny talajban. Különböző fajta tövis, bojtortján, borza, szederjinda tele virággal, cserebokrok, vadrózsabokrok, buján tenyésztek egy egészszé tömörülve, itt-ott hosszabb ág nyult ki fel-fonódva a közelben álló bevert karókra s az egészet befolyta a komló és repkény. Ez eleven gyepü alja egészen be volt növe finom bársonyszerű mohával s mellette a sáncz zöldszőnyegként csillogott, behintve veronika- s tarkaszínű virágokkal.

Péter észrevéve, hogy utat tévesztett, úgy gondolkodott, hogy nincs semmi olyas mondani valója Mariánának, mi megérdemelné zavarní őt, nem emelte ki az összefont ágat, mely a kapu zárját képezé s visszafordult, hazatérendő; magában boszankodva szórakozottsága felett.

De a k i s a s s z o n y lakosztálya, melynek ajtaja a gazdasági udvarra nyílt, ablakaival az utra s a délrefekvő kertre nézett. A falusi gazdák lakása, mely legtöbbnnyire egyszerű földszinti házból áll, rendesen a gazdaságra nyujt kilátást, a csürre, istálókra s a cselédség foglalkozására, mit szeret felügyelni s figyelemmel kísérhet minden időben. Mariánna változtatott e rendszeren, befalaztatta udvarra nyíló ablakait, egyetlen ajtót hagyva meg, melyen kijárva, bármikor találkozhassék cselédeivel. Az épület tulsó felén vágatott e helyett egy ablakot s egy üveg-ajtót. Ez oldalon nem látszott egyéb a házból, mint egy komor fal, nagy jázmin bokortól árnyalva, egy illatos borostyánfa, lombos ágait dusan terjesztve szét s számtalan fajta rózsá, gula alakra nevelve fel.

A földet a ház mentén négy méternyi szélességben, lapos kövekkel rakatta ki Mariánna s egy kifeszített vászon-ernyő védte a nyiroktól e nemét a verandának, melyet a külvilágtól virágok és sűrű bokrozat zárt el, közepén fasor közt út látszott, mely egész a kert végéig vezetett; a kert magában véve elég kicsiny volt, de nagyon kedves és egészen különbözött más ily falusi

kertektől a környékben; egy-két tábla vetemény, körülvéve székfű és törpe rózsákkal, más táblák levendula s zsálya szegélyzettel; egyik szegletben a vén nyárfa, melyről szedik a virágvasárnapi pálma-ágakat, távolabb a kis gyümölcsös, terebélyes ágai finom pázsintra hajolva le; az egészet körülfutja a hagyományos szőlő sétány az udvaréhoz hasonló zöld kerítéssel, száraz tövissel betetőzve.

E magánosan elzárt kertben szokott Chevreuse Mariánna olvasgatni, vagy varni, mikor nem volt elfoglalva a majorházbeli teendőkkel. Épen a szőlő-lúgas alatt járt alá s fel, midőn André Péter elhaladt e fedett út mellett, hogy haza siessen. Kölcsönös meglepetéssel tekintettek egymásra s a kicserélt barátságos üdvözlés mindkét részről kissé feszes volt. Péter homályosan érezte saját zavarának alapját, de teljességgel nem tudta megmagyarázni magának a Mariánnaét s azt vélte, tán valami ragályos van azon esetlen módon, melylyel üdvözlé a fiatal hölgyet.

VIII.

Mariánna kérdezősködött Andréné hogylétéről.

- Egészséges, felelt André; csak nagyon unatkozik, hogy nem láthat téged. Tudod-e, hogy egész ritkaság lettél most nálunk? Nyolcz egész napja, mióta hírét sem hallottuk kis szomszédnénknak.

- Nyolcz nap óta nem volt távol ön a háztól, keresztapám?

- Teljességgel nem. Berendeztem kertemet, építkezéseimnek vége. Minden be van már fejezve s ezentul időm legnagyobb részét anyám társaságában akarom eltölteni. Az fog-e ebből következni, hogy meg leszünk fosztva a tiedtől?

- Ön, keresztatyám, bizonyára nem nagy hiányomat fogja érezni; de ha André asszony panaszkodik e miatt, mihelyt hivatni fog, azonnal elmegyek.

- El is kell jönnöd kicsikém! Szegény anyám bajosan távozik messzebb kertjénél. Ő nem jöhet el, hogy meglátogasson téged s ha elhanyagolod őt, fájdalmat okozasz neki.

- Teljességgel nem is szándékom elhanyagolni őt; de úgy gondolom, sokkal szivesebben van az ön, mint az én társaságomban, és hogy csak zavarnám önöket, ha igen gyakran látogatnék el oda.

- Minket zavarni! te! ez valóban különös gondolat; nem tartozol-e családunkhoz?

S mivel Mariánna semmit sem felelt ez utolsó megjegyzésre, André egyszerre, a nélkül, hogy sokat gondolkozzék, nagy elhatározásra jutott s mintha titkos szorongástól ohajtana szabadulni, így szólt:

- Ugy van Mariánna, te egy idő óta igen különös kezdesz lenni s van benned valami, mit teljességgel nem értek. Szólhatok veled most komolyan, van-e időd, hogy kihallgass s felelj bizonyos tárgyban teendő kérdéseimre?

- Van édes keresztatyám; figyelemmel hallgatom szavait.

- Azonban így hangosan, a sövény-kerítésen át mondani el közlendőimet, nem valami kényelmes dolog. Szabad lesz bemennem?

- Kerüljön keresztatyám a kapu korlátja felé, én is arra megyek.

Mariánna kisietett s előbb volt a kijelölt helyen. Ügyesen félrehuzta a nagy köteg száraz töviset, a nélkül, hogy megszurná csak egy cseppet is kezeit, könnyedén felugrott a sövényre s egy perc alatt alant volt a füves ösvényen, hol André már készen találta őt, kihallgatni közleményét.

- Ugy látszik, szólt Péter, nincs megengedve belépni hozzád! Azt hittem, kertedben fogsz elfogadni?

- Kertem nem szép, és én még is szeretem, örömet lelek benne.

Ön, kinek van izlése, még kigúnyolhatna érte, s az nekem nagyon rosszul esnék...

- Mondom én, hogy te nagyon különös vagy...

- Azt én nem tudom; ön sem vette eddig soha észre, s most legelőször mondja ezt nekem.

- Először is mondd meg nekem, miért nem tegezel engem többé, mióta véglegesen haza jöttem? Tiszteletet gerjesztek benned most vénséggemmel?

- Nem, ön még nem vén, s én sem vagyok már valami nagyon fiatal.

- Akkor hát mi az oka? Miért nem felelsz te soha határozottan, a határozott kérdésre?

Mariánna meglepettnek látszék, s figyelemmel szemlélte André:

- Önnek rossz kedve van ma? - kérde tőle.

André meglepte a büszke és átható tekintet, melyet e percben reá vetett Mariánna. Most először tekintett reá e lány ily módon.

- Rossz kedvem van, igaz, felelt Péter. - Valamit közölnem kell veled, és zavarban vagyok, miként adjam elő, te pedig csöppet sem igyekszel rajtam segíteni.

- Ön zavarban van? szólt Mariánna, némi nyugtalansággal tekintve ismét reá. Mi történhetnék köztünk olyan valami, hogy önt zavarba ejtse?

- Megtudod azonnal. De mozogjunk egy kicsit, még igen hűvös van arra, hogy az ember megállapodjék az árnyékban, midőn fel van hevülve. Elfogadod-e karomat?

Mariánna szó nélkül ölté karját az Andrééba, s figyelve várt.

- Tehát! szólt Péter hirtelen újra megindulva, a dolog ebből áll:

Egy egyén, ki óhajtana veled ismerkedni, hozzám fordult e végett. Nem véltem helyesnek addig bemutatni őt neked, míg erre fel nem hatalmazol. Nem akartalak csak úgy hirtelen minden előkészület nélkül érintkezésbe hozni veled.

- Ezt igen köszönöm kedves keresztatyám. Ilyenmü meglepetés valóban igen kellemetlenül hatna reám. Alkalmasint valamely házassági ajánlatról van szó.

- Eltaláltad.

- Ön tudja nemde, hogy már többeket visszautasítottam?

- Anyám mondta nekem. Ő azt is állítja, hogy te lemondtál a férjhez menetelről; úgy van-e ez?

- Anyja csalódik; nem úgy van. Az eddigelő jelentkezett kérők nem voltak inyemre, ennyi az egész.

- Ellenszenvet éreztél irántok?

- Azt épen nem, hanem nem elég rokonszenvet.

- Szerelmet akarsz érezni leendő férjed iránt?
- Természetesen. Az, kit ön ajánl nekem...
- Én senkit sem ajánlok, csak megbízatásomban járok el.
- A nélkül, hogy óhajtáná tetszésemet megnyerni számára?
- Minden habozás nélkül, bátran elutasíthatok magadtól, nem bánom; de nem mondhatok véleményt, még nevére sem ismerem azon egyént, kiről szó van.
- Ez esetben kész a feleletem. Nem vonakodom látni őt, kivéve azon esetet, ha ön előre is azt mondja, hogy nem hozzám illő ember.
- S hinni fogsz szavaimnak?
- Ön nem akarna engem tévútra vezetni, azt tudom!
- Bizonyosan nem! Nős tehát! azon ifjú embernek van egy hibája, az, hogy még igen fiatal.
- Fiatalabb nálamnál?
- Az.
- És azután?
- Azután - azután... Ugyan sietsz a kérdéseiddel! Mellőzöd a legfőbb ellenvetést.
- Szóval sem mondtam, hogy nem veszem figyelembe. Minden körülményt tudni akarok.
- Kevésbé gazdag jelenleg náladnál, de jövőre hihetőleg még többje lesz, mint neked.
- Továbbá?
- Továbbá? Tudtomra semmi több. Látásból is alig ismerem őt s alig beszéltem vele néhány szót.
- Milyen külsejű?
- Elég jó; csinos, jó növésű, magas alak, szép fiú.
- Arcza hogy néz ki?
- Igen elégtelnek, vidámnak, ha már épen mindent tudni akarsz.
- Családjáról mit sem szól ön?
- Az igen tisztességes, könnyen tudakozódhatok felőle másoktól is. E vidékről valók s mintegy tíz év előtt származtak el innen.
- Nem a Gaucher fiai egyike, kiről ön beszélt nekem?
- Nem akartam megnevezni addig, míg ki nem nyerem beleegyezésedet a bemutatásra; de miután te így ki tudod találni...
- Nem emlékszem reájok tisztán... szólt Mariánna elgondolkodva. Két vagy három fia is volt tán Gauchernak?
- Kettő. A fiatalabbik vágyakozik kezedre.
- Vágyakozik... Csak igen zavarosan tudok reá visszaemlékezni. Akkor gyermek volt még. Ő sem emlékezhetik reám jobban. Tehát szüksége van kis vagyunkámra?
- Nem is épen ő vágyakozik kezedre, inkább atyja... de ime, itt a levél maga; miután úgy is tudsz mindent, elolvashatod ezt is.

Mariánna megállt, hogy olvassa Gaucher apó levelét. Szokott nyugalmaival hajtotta végre azt. André figyelemmel szemlélte arcát, mely alig észrevehető mosolyra vonult a levél egy pár kifejezésénél, midőn a kereskedő oly fesztelen nyersséggel tárgyalja a házasság kérdését; de azért nem mutatott sem meglepetést, sem haragot s e szavakkal nyújtá vissza Péternek a levelet:

- Jól van keresztatyám! Hadd jöjjön el s akkor meglátjuk mi lesz velem!

IX.

Pétert e szavak hallatára különös boszuság érzete lepte meg s egyszerre visszatérni érezte gunyolódó természetét s szólt:

- Már látom valóban, hogy anyám nagyon csalódott. Teljességgel nem vonakodol mentől előbb konty alá jutni, nemde?

- Eljött már az ideje férjhez mennem, most vagy soha! viszonzá Mariánna.

Később nem tudnám többé reá határozni magamat.

- Miért?

- Mert a szabadság igen becses és kellemes valami. Ha az ember nagyon is hozzá szokik, igen erősen fájlalja azután elvesztését.

- Én is úgy vélekedem. Menj tehát most férjhez, miután még kedvet érzesz hozzá.

E szerint nyugodtan várom Gaucher Fülöp megérkezését s azon reménnyel, hogy nem lesz szükség tagadó választ adnom neki részedről. Vasárnap reggel megérkezik hozzánk, akkor jöj te is oda ebédre.

- Nem, keresztapám, azt nem találom illendőnek, hogy én keressem fel azon egyént. Önök fognak hozzám jöni vasárnap délre, André asszonyal együtt.

- Jól tudod, hogy ő nem jár ki a háztól, különösen, ha este kell haza jönnie.

- Vettem közelebbről egy kis szekeret, majd eleibe fogjuk a majoros erőteljes lovát. Ön anyja már rég megigérte nekem, hogy mihelyt szekeret szerzek, eljő hozzám ebédre.

- Tehát meg fogod előttünk nyitni szentélyedet, melybe nem engedted ma belépnem?

- Miután André asszony is jelen lesz.

- Ugy hát reád nézve én csak olyan vagyok, mint bármely ismeretlen; egy idegen ur, mint a többiek? Ez igazán különös!

- Ez épen nem különös. Mig szüleim éltek, ön fesztelenül és igen természetesen jött hozzánk bármikor; de öt év telt el úgy, hogy nem is láttuk e vidéken, én ezalatt árva lettem s úgy kellett élnem, mint okos leányhoz illik, ki tisztán akarja megőrizni jó hírnevét. Ön tudhatja, mily kíváncsiak és rosnyelvűek itt az emberek. Hiában élünk itt, meglehetősen pusztas faluhelyt, csak kétszer-háromszor fogadnám el házamnál férfi látogatását, azonnal volna mit mondjanak felőlem s pletykaságba kevernének.

- De ilyen vén ember, mint én, keresztatyád, olyan, mintha atyád volnék?

- Arról is csak úgy beszélne. Én jól ismerem az ide való emberek szokását, ön pedig úgy látszik elfeledte azokat.

- Jól van! a szerint hát ohajtanom kell, hogy mentől előbb férjhez menj, mert akkor gyakrabban telhetik örömöm benne, téged láthatni.

- Nem gondoltam, édes keresztatyám, hogy oly nagy öröme telnék abban, engem láthatni.

- Nem fosztottál volna meg annyira?...

- Ön fosztotta meg magát attól jószántából és pedig nem csak egy ízben.

- Az igaz, hogy gyakran felhasználtam jelenlétedet anyámnál arra, hogy szobámba távozzam dolgozni. Ez nem nagy udvariasság volt tőlem, beismerem, de nem gondoltam, hogy figyelemre méltatad eljárásomat, vagy csak észre is vetted volna.

- Csak azt vettem észre egész örömmel, miszerint eléggé bizik jóindulatomban, hogy foglalkozásaiban legkevésbé se hagyja magát zavartatni általam.

- Egész örömmel! Jobb szerettem volna ha boszankodva veszed észre, vagy legalább is sajnálattal.

- Hogyan, keresztatyám? - szólt Mariánna megállva s bámulattal szemlélve André-t, míg nagy fekete szemei kérdőleg tekintettek reá.

Arczának egész kinyomata oly csodálkozást fejezett ki, mely várja a talány megoldását, hogy ne kelljen neki soká gondolkodni rajta.

Ugy látszik, gondolá Péter magában, hogy valami ostobaságot mondtam, mert nem tudom, hogy magyarázzam ki szavaimat.

Csak egy útja volt a menekülésre, az, hogy távozzék s szakítsa félbe az értekezletet.

- Nem akarlak tovább fárasztani, szólt; kihúzva karját a Mariánnaéból, feledem, hogy mig én közeledem lakásom felé, te a tiedtől mind jobban távozol.

Miután minden el van intézve, nincs is mit kérdejek többet. Tehát jövő vasárnap bemutatom neked mátkádat.

- Még nincsen mátkám, viszonzá hidegen Mariánna; a mi pedig vasárnapi tervünket illeti, előbb anyjának is bele kell egyeznie, különben nem lehet belőle semmi. Ma este elmegyek, hogy megkérdezzem őt ez iránt, hacsak önnek nem lesz ez alkalmatlan.

- Nem, nekem teljességgel nem lesz alkalmatlan jöveteled, szólt André kissé szárazon, kit e kimért hang boszantott és valóban sértett. Tehát a viszontlátásig!

S ezzel elégiületlenül, csaknem szomoruan távozott.

Mily fagyos kis portéka! gondolá magában, gyors és egyenetlen léptekkel haladva előre. Korlátolt észjárással, önző, hideg, erényes csak azért, hogy „mit mond a világ”, azaz álszenvedő. Ugyan hol volt az eszem imént, midőn azon törtem eszemet, vajjon mit rejthet mélyében e nyugodt sima tófelület. Épen nem mély az, nem is tó, csak egy pocsolya, tele sással és békákkal. Oh ez a falusi élet! ime mi lesz itt belőlünk.

Ez egy kedves kis leányka volt, érdekesnek látszott, leginkább hallgatag szenvedő külsejéért. Most felnőtt, erős leány lett belőle, erős, bizva kiszámított eszélyességében s önkéntes elzárkozottságában.

X.

S a végén is, mit törődöm én mindezzel? szólt magában, megérkezve házaküszöbéhez. Nagyon kedves ez az én kis hajlékom! Rágalmaztam szegényt ma reggel. Igen, fehér falai rózsaszinben játszanak, ha a nap oldalt reá süt. Folyondárainknak már szép jövőseik vannak s őszire az erkély tetőzetéig fognak érni. Valódi boldogság, ha az embernek van ily otthona, mely egészen kizárólag az övé s a mellett ily feltétlen szabadságot élvezhet. Miért hibáztatnám az én jámbor, szelid keresztleányomat, hogy csak egyedül magára gondol, mikor én magam is csak arra vágyom ezentúl, hogy mentől előbb kényelmet élvezzek s annak éljek.

- Jere, jere fiam! kiáltá eleibe André asszony az ebédlő szobából. Már fél a hatra s levesed mind elhül.

- És én váraoztattam anyámat! felelt vissza Péter, letéve vadásztáskáját, mely tele volt virágok és kövekkel.

De igazán nem gondoltam, hogy ily késő idő van.

Azután gyorsan asztalhoz ült, csak épen kezét mosta meg egy kék, cseréppel kirakott kis vizmedenczében, mely az éttermet diszité és mivel anyjával tudatni kellett Mariánna szándékolt látogatását, evés közben előadta az egész dolgot.

André asszony nyugodtan hallgatta fia elbeszélését azon perczig, mig ez elmondta, hogy Mariánna mily szivesen egyezett bele a kért találkozásba.

- Te mesét beszélsz nekem - szólt André asszony - vagy belőled csinált bolondot Mariánna. Mariánna nem akar férjhez menni, azt százszor is mondta már nekem.

- Nos arra már nem emlékszik, mert előttem egészen másként nyilatkozott, vagy jobban mondva megváltoztatta azon szándékát. „Az asszony ingatag.” De mi bajod kedves anyám, te sirsz?

- Meglehet, magam sem tudom mit teszek! - felelt a jó asszony, asztalkendőjével szárítva fel a nagy könnycseppeket, melyek végig folytak arczán anélkül, hogy igyekezett volna azokat visszatartani.

Szivem olyan nehéz s minden semmiségért képes volnék most sokat sirni.

- Akkor hagyjuk e tárgyat s beszéljünk egyébről. Nem akarom elrontani ebédedet. Te anyácskám nagyon ragaszkodol Mariánnához. Ezt én jól tudom s azt hiszem, meg is érdemli barátságodat; de a végén ő sem különbözik annyira más leányoktól, mint a hogy eddig látszott. Ő is, mint bármelyikök, álmodozott szerelemről s családi életről; csak nem reménylhetted, hogy ő mindarról le fog mondani csak azért, hogy társad legyen a sakkozásban, vagy segítsen felszedni kötésedben a szemeket, századok végezetéig? Neki is kijutott a része az önzésből, mint bárki másnak a világon s ehez joga is van.

- S te azt hiszed, hogy én csupa önzésből szomorkodom elhatározása miatt?

Különben meglehet igazad van.

Elismerem, nem helyesen cselekedtem!

Nem akarok előtte keseregni. Mindjárt itt lesz; hadd találjon engem is ép oly nyugodtnak és ép oly vidámnak, mint a minő te vagy.

- Én? - kérde André, kit meglepett anyja reá szegzett tekintete, - miért is lennék én szomorú vagy nyugtalan?

- Azt hittem, hogy te is az lehetsz egy kissé.

- Reményilem, soha sem képzelted, hogy szerelmes lehetnék Mariánnába?
  - Ha az volnál is, abban nem látnék semmi rosztat.
  - Valóban? Valld be kedves jó anyácskám, hogy te már ábrándoztál arról, nőül vétetni velem, a te kedves kis szomszédnődet! Hogy esik, hogy te erről egy szót sem szóltál eddig nekem?
  - Én szóltam neked már róla többet is egynél, csakhogy te nem akartál reám hallgatni.
  - De hát ugyan mikor? Esküszöm, nem emlékszem reá.
  - A bizony már régen volt, épen hat évvel ezelőtt. Utolsó elutazásod alkalmával volt, szegény apád halála előtt. Akkor volt egy kis kész pénzed. Szerettünk volna megházasítani, hogy maradj itthon közöttünk. Mariánna akkor alig volt husz éves. Nem volt még árva, független s olyan gazdag, mint most. E házasság akkor lehető lett volna.
  - S most pedig nem az többé - felelt élénken Péter s hangja remegett. - Idősebb és szegényebb vagyok, mint voltam ezelőtt néhány évvel; nem lennék elég jó neki. Arra kérlek kedves jó anyám, ne tégy ki engem soha azon megalázódásnak, hogy e büszke, megfontoló leány által legyek visszautasítva; ne beszélj neki soha rólam! Reményilem, nem is beszéltél terved felől soha neki?
  - De igen, néha.
  - S mit felelt?
  - Semmit! Mariánna soha sem felel, nem tesz megjegyzést, mikor felelete kötelező lehetne reá nézve.
  - Ez igaz, ezt én is megjegyeztem nála. Ő oly okos, oly meggondoló, hogy szintugy borzadok tőle!
- Egy nagyvilági nő... ha kaczer, kihívó, csábitó... azt már lehet érteni, imádókra akar szert tenni; de egy falusi leány, kinek férj kell, semmi más, másképp kellene hogy számíton s viselje magát; de ez egy valóságos jégtömeg, melyet bárminő hév nap sem volna képes felolvasztani.
- Hallgass, épen itt jön - szólt André asszony, ki most nagyon is észrevette fiának fájdalmas felindulását, - de legyünk nyugodtak, nehogy azt higgye, hogy hibáztatjuk.

XI.

Épen bevégezték volt az étkezést s mindketten Mariánna eleibe siettek, ki most érkezett a ház elé kis lován ülve. Mariánna földre ugrott; alig rántva meg a kantárszárat. A tanulékony, szelid állat megállt magától, mintha kitalálta volna urnője gondolatát, s egész a szoba ajtóig kísérté őt, honnét balra térve, egyenesen ment szokott helyére, egy kis fészerbe, melyet már jól ismert, s melyet a majoros szamarával osztott meg rendszeren.

Mariánának egész amazoni öltözete, bő fehér ujasból állt, bőr-övvel leszoritva, fején kis kerek szalma kalap, s végül, egy hosszú kék és szürke csíkos szoknyából, melyet gyorsan és igen ügyesen fel tudott szedni s megerősíteni bőrvéhez. Haját rövidre vágva s felbodorva viselte, és e fiatalos hajviselet egyesülve kicsiny, hajlékony természetével, oly gyermekded kinézést adtak neki, mintha legfőlebb 14-15 éves volna. Bádgyadt fehér arczbőre, mely szemei körül s nyakán kissé barnásabb árnyalatba ment át, nem szenvedett a nap hevétől, egy folt, egy ráncz nem látszott rajta.

Vonásai finomak, fogai igen szépek voltak. Egyéb semmi nem hiányzott neki arra, hogy szép legyen, mint hogy fordítson gondot reá, azzá lenni, vagy hogy higgye, miszerint látszhatnék annak.

- Nos édes kicsinyem! tudjuk mi hozott ide jelenleg, szólt megölelve őt André asszony. Tehát elhatározta férjhez menni.

- Nem André asszony, még nem vagyok elhatározva - felelt Mariánna.

- De bizony el, miután látni ohajtod a kérőt, el vagy határozva vissza nem utasítani őt, ha megtetszik neked.

- Épen ez a kérdés. Megtekintés nem kerül semmibe, azt mondják a kereskedők.

Beleegyezik kegyed eljöni velem hozzám vasárnap ebédre?

- Hogy ne, kedves kicsikém, neked nem tudnék semmit megtagadni.

- Most én elhagylak benneteket, hogy szabadon beszélhessétek meg e komoly ügyet, mely méltán igénybe veszi Mariánna minden gondolatát, szólt André, kifelé indulva. Az asszonyoknak ez érdekes szakasról mindig vannak apró titkos közlendők... Én csak felesleges volnék itt.

- Nem, kedves keresztatyám, ebben csalódik. Legkisebb titkom sincs, mit közöljek másokkal, s komolyan sem fogok e tárgyról gondolkodni mind addig, míg anyja és ön nem mondanak véleményt azon egyénről, s nem javasolják, mit kellend tennem.

- Hogyan! te a mi véleményünktől függeszted fel határozatodat?

- Természetesen.

- Ily felelősséget nem veszek magamra, válaszolt André szárazon; én nem értek a férjek megítéléséhez, s azt hiszem, csak gunyolódni akarsz velünk, ugy mutatván, mintha te sem értenél ahoz.

- De hát hogy érthetnék én hozzá? szólt Mariánna, nagy szemével bámulva tekintve Péterre.

- Ugy hiszem, tudod mi okon utasítottad vissza azokat, kiket eddig ajánlottak neked, tehát tudnod kell azt is, hogy mi a kívánságod e részben, s hogy miért vagy hajlandó e mostanít elfogadni...

- Vagy egy másikat! szólt halvány mosolylyal Mariánna. Kérem keresztatyám, ne távozzék el, szeretnék megkérdezni valamit öntől.

- No ez aztán jól van! Lássuk mit akarsz megtudni; azt, hogy milyen legyen azon férj, kit jónak találsz magadhoz?

Mindhárman leültek egy lóczára, André asszony közbül.

- Nem azt, viszonzá Mariánna, ön azt nem tudhatja, miután nem is gondolt soha erre, vagy nem is felelne komolyan kérdésekre, mert nem érdeklődik eléggé jövőm iránt. Oly valamit akarok öntől megkérdeni, mi csak közvetve függ össze a férjhezmenetel eszméjével. Azt szeretném tudni, ha egy az én helyzetemben levő leány képes volna-e tanulni s magát mivelní a nélkül, hogy megváljon lakásától s megszokott életrendjétől?

- Mily különös kérdést intéz hozzám e leány, szólt Péter, anyjához fordulva, képes-e felfogni ennek értelmét?

- Igen, én tudom érteni, felelt André asszony fiának s nem először történik, hogy Mariánna vesződik e gondolattal. Én nem bírok neki megfelelni. Én megtanultam azt, mire fiatal-koromban oktattak, mi éppen szükséges egy szegény falusi asszonynak; de ez nem nagyon sok és számos oly dolog létezik, miről nem beszélek soha, mivel csöppet sem értek hozzá.

Minden helyzetembeli nő, csakis abban mutathatja ki józan eszét, ha nem tesz kérdéseket, hogy ezáltal tüntesse ki teljes tudatlanságát. Mariánna nem elégszik meg azzal, hogy legyen e tapintata s hogy tudja azt mi szükséges élte fentartására s rendes napi foglalkozásához, ő szeretné, ha tudna mindenféléről beszélni a tanult, mivel emberekkel.

- Bocsánat André asszony, szólt Mariánna, jobban mondva nem annyira a másokkal való társalgásért, mint inkább a magam saját gyönyörűségemre szeretnék mivelődni s tanulni. Látom, például, hogy keresztatyám elégtelnek érzi magát, ha magánosan sétálhat s gondolkodhatik mindazon számos dolgokról, melyeket tanult és tud, és nagyon szeretném megbizonyosodni a felől, ha sokkal boldogabb-e ő ezért, mint én, ki hasonlóan sokat sétálok a nélkül, hogy tudnék valamit s valami felől elmélkedném.

- Ej, ej! kiálta fel André meglepetve, éppen oly rejtély kulcsát érinted ujjaiddal, melynek nyitját én soha sem tudtam kifürkészni, hogy felfedezhessem ábrándjaid titkát.

- Hogyan keresztatyám, önt kinzá azon gondolat, elmélkedett afelől, ha vajjon nem üres-e egészen agyvelőm?

- Édes istenem, ezt nem éppen csak reád vonatkozólag mondom gyermekem, de azon kérdést, melyet te tettél most nekem, én magam is ezerszer tettem már gondolatban. Szemlélve néha egy-egy paraszt embernek mély gondolkodást kifejező arcját, a gyermekek zajos örvendezését, a kis madarak játszi röpkedéseiben boldogságuk érzetének kinyomatát, vagy a virágok elragadó nyugalmit, fürödvén a fényes holdsugarban, azt mondtam gyakran magamban: vajjon jótétemény-e reánk nézve a tudomány s azon idő, mit ez elmélkedésnek szentelünk, nem rabolja-e el az ábrándozásnak legfőbb báját, vagy az érzelmek legfőbb hatalmát? De bocsánat, úgy beszélek veled, mint szobatudós s kifejezéseim nevetségesnek tetszhetnek előtted. Hogy röviden fejezzem be e tárgyat, esküszöm, hogy e részben semmi megoldásra nem jutottam és hogy sokban reád is számítnék s folyamodnám felvilágosításért, ha vennéd magadnak a fáradságot, más valamiről is beszélni velünk néha, mint a szapulásról, vagy hogy a csirkét hogy adják a vásáron.

- Én, keresztatyám, egyébről nem beszélhetek, mint a mihez értek, és én nem tudom eléggé a szók értelmét arra, hogy kifejezni birjam mindazt, a mit magamban gondolok. Arra idő kellene, míg rendezem fejemben a szavakat... Várjon csak, hadd kísértsem meg!

XII.

Néhány perczig mély hallgatásba merültek mindhárman. Mariánna úgy nézett ki, mint ki számvetéssel foglalkozva, fejében több darabból álló, nagy számokat ad össze. André asszonyt nem látszék nagyon meglepni ez okoskodásra való törekvés. Egyedül Péter volt bensőleg nagyon felizgatva. Alkalmasint nagyon szívére vette azon feladat megoldását, melyet ma reggel forgatott elméjében, megtudni azt, ha Mariánnában a szellemi képesség csak szunnyad-e, vagy merőben hiányzik.

Mariánna végre megtörte a csendet s kissé bosszus arcczal szólt:

- Nem sikerül, nem bírom kifejezni magamat. Majd máskor kísértem meg. De nem is azt jöttem most öntől kérdezni, ha a tanulás boldogabbá teszi-e az embert; hanem csak is azt akartam megtudni: hogy tanulhatnék-e s mivelhetném elmémet, a nélkül, hogy falunkból távozzam.

- Az ember - viszonzá Péter, tanulhat bárhol és egészen magára is, csak könyvei legyenek s neked pedig módodban áll azokat megszerezni.

- De tudni kellene, hogy minő könyvek szükségesek s önre számítottam, hogy kijelölje azokat számomra.

- Az könnyen megtörténhetik, mihelyt te elmondod nekem, hogy miket tudsz és miket nem tudsz még. Atyád tanult ember volt s néhány igen jó könyvet szerzett meg magának. Ő gyakran mondta nekem, hogy te rest vagy s teljességgel nincs hajlamod a tanulásra. Látva gyenge testalkatod, nem akart elvonni a fenjáró gazdasszonyi dolgok igazításától, melyhez több hajlamot mutatnál.

- És ez most is úgy van - felelt Mariánna. Csak künn járhaszak s gondolatimat a külső dolgokra fordítva rendezhessem, akkor jól érzem magam.

De ha elmélkedem s komolyan kezdek valami felett gondolkodni, azt hiszem, meg kell halnom.

- Akkor gyermekem, maradj olyanak, a minő vagy s élj úgy, a mint eddig éltél. Nem látom át, miért kellene most új foglalkozást keresned, midőn a férjhezmenetel úgy is eléggé komoly feladatot tűz elődbe.

- Igen, ha férjhez megyek! - viszonzá Mariánna. De ha nem talállok férjhez menni, tudnom kell magamat akkor is elfoglalni, ha már idejét multa a szabadban kalandozás; de ime, a nap is lehanyatlott már: akarja-e, hogy sakkozzunk André asszony?

André asszony elfogadta az ajánlatot s Péter, kit minden e nemü játék untatott, künn maradt a kertben s alá s fel járkálva a ház előtt, figyelemmel szemlélte Mariánát, ki anyjával ült a szalonban, egy zöld ernyős kis lámpa által halványan megvilágítva; ép oly nyugodtan figyelt játékára, ép annyira igyekezett előnyben lenni s arcza ép oly változatlan maradt, mint bármikor.

- Ki tudja, gondolá Péter, nem valamely különös beteges idegesség hervasztotta-e el a benne rejlő szellemi képességet? Sok jeles tehetségű fiatal ember örökre éretlennek marad a szellemi munkásságra szükséges életerő hiánya miatt. A nőknél nem szokták figyelembe venni a szervezet e következetlenségét, azok más irányt követnek mint a férfiak, s más eredményre is jutnak.

Csak kivételes esetekben kívánják meg tőlük, hogy önmagoknak teremtsenek állást, a mi vagy szellemi erőfeszítést igényel, vagy folytonos kitartást a tanulásban. Mi az oka, hogy Mariánna ily kivételt akar képezni, hogy erre törekszik? Ő is érezné, miként én, azon titkos bút, hogy nem tudta saját értékét eléggé hasznosítani? E baj a nőknél nem igen szokott előfordulni. A nőnek egészen más hivatása van. Hogy hű élet-társ, hogy jó anya legyen, ez elég az ő dicsőségére, az ő boldogságára.

Kilencz órakor Mariánna megölelte André asszonyt, kezét nyujtá keresztatyjának, s könnyedén felugrott Suzon hátára, ki meg volt tanítva, hogy térdre ereszkedjék s még kisebbé tegye magát urnője előtt. Ló és lovarnő oly könnyűk voltak mindketten, hogy a vágatás zaja alig hallszott a finom fövényen, s csakhamar egészen elenyészett az éj csendjében. Az est enyhe illatos volt.

Péter hosszason maradt még a kert korlátjához dőlve, gondolatban kísérve Mariánát utján, áthaladva vele képzeletben, a kis tölgyerdőn, a virág-balzsamot lehellő réten, s a komor sziklaktól környezett tiszta patakon. A Mariánna szemével vélte látni e távoli tárgyakat s kedve telt benne oly benső felindulást tulajdonítani neki, melyeket az meglehet nem is érzett.

A következő nap szombat volt, heti vásár napja Failleban.

Bemenni a vásárba, habár semmi vásárolni valója sincsen is, rendes szokása a falusi embernek, legyen az ur vagy paraszt. Kedvencz gyűlhely ez számukra, hol találkozhatni mindazokkal, kikkel netán valami elintézni valójuk akad, itt vitatják meg a környékbeli ujdonságokat is s határozzák meg a piaczi áruk értékét. Péter azért szokott eljárni, hogy olvasson hirlapokat. Hogy hetenként egyszer a közérdekek színvonalára helyezze magát, ez elég volt oly ember részéről, ki egészen vissza akar vonulni a tevékeny élet küzdteréről.

Épen a „Zöldfa” vendéglő előtt haladt el azon perczben, midőn behajtott oda azon kis jármű, mely a gyors kocsit pótolja e környéken, midőn hirtelen egy szép ifjut lát kiszállni belőle s felé közelíteni: - Ime itt vagyok! én vagyok! kiáltott eleibe, s egész barátságos bizalommal ölelte át nyakát. E szép fiu, herculesi termetével, mint rózsa, oly üde arczczal, s a legújabb divatu választékos egyszerű úti öltönyben, Gaucher Fülöp volt, ki megelőzte vasárnapra béjelentett érkezését.

- Ugy van, nagyon kedves barátom, ismétlé az érkezett, az André elképpedt arczából azt olvasván ki, hogy ez nem ismerte őt fel, én vagyok Fülöp.

Péter csendesítőleg szakítá félbe a fiu szavait. - Nagyon jól felismertem önt, szólt halkított hangon, de semmi szükség nevére így kikiabálni az egész utcának; ön oly ügyben jön ide, melynek sikerülte némi óvatosságot igényel. Tudja meg, párisi fiatal barátom, hogy vidéken legelső ok a megbukásra, ha az ember terveit világ elé tárja.

Legelőbb is! ön nem fog az egész városon keresztül vonulni társaságomban. Vegyük utunkat e kis mellékutca felé, mely kivezet a mezőre, s egy rövid órai menetel után, még elég korán haza érkezhetünk ebédre.

XII.

- Egy rövid órai menetel után, így bőrdömmel kezemben? - szólt Fülöp elbámulva ez ajánlat felett.

- De hát nehéz ez? - szólt Péter, megemelve a bőrdöt; oh nem! nagyon könnyű.

- De van még más pakkom is ezen kívül. Egész sereg festő-műszer van velem, mert szándékom egyet-mást vázolgatni e vidéken.

- Azon esetben meghagyom a vendéglősnek, hogy mindent küldjön el önnek egy targonczás embertől, más járművet nem ajánlhatok fel önnek, én rendszeren lábaimat szoktam idáig használni s elég jól találom magam mellette.

- Engem utse, azokat magam is eléggé tudom használni, mit gondol ön egy tájkép-festő! s ha szükség, hátamon is elviszem festőszeremet. Majd meglátja ön holnap, mit tudok, hanem mára inkább csak a targonczát választom.

- Várjon itt reám!- szólt Péter s bement a vendéglőbe, hogy megtegye a szükséges intézkedést. Öt percz mulva visszatért vendégéhez s útnak indultak. Fülöp első kérdése meglehetősen meglepte André.

- Van sok csinos nő itt a vidéken?

- Nyissa ki a szemét s majd meglátja, - szólt Péter nevetve.

- Szokásom is nyitva tartani - felelt a fiatal festő, ezt megkívánja mesterségem s épen most láttam itt eléhaladni egy furcsa kis jószágot.

Lóháton, úgy tipegve, mint egy kis egér, már tudniillik a ló!

- Egyedül volt? - kérdé André rögtöni felindulással.

- Egészen egyedül... egy kis szürke lovon, fekete sörénnyel.

Péter szinlelte, mintha nem tudná kiről van szó, jóllehet nem kételkedhetett felőle.

- S úgy találta, hogy csinos volt?

- Azt nem mondhatni, félvén, hogy csalódom, oly gyorsan eltűnt szem elől... hanem annyi bizonyos, hogy kedvesnek nézett ki távolról.

- Nem tartják szépnek; s ő sem hiszi azt magáról.

- Ön tehát tudja ki az a nő?

- Ugy hiszem igen. Ön azt mondja kicsiny termetű?

- S vékony mint egy pálcza, de nagyon kecses mozdulatu, haja szénfekete s egészen felbodrozva, érdekes halvány arcza, s nagyon szép szemei.

- Végre is megtetszett önnek?

- A mennyire eddig láttam őt, meg. De hát mondja csak ez volna...

- Ugy van, ez az... ez azon fiatal hölgy, kit atyja ohajtana ön nejeül.

- Chevreuse kisasszony? Lám, lám! Mindjárt ideérkezésemkor találkoztam vele.

Tudja ő, hogy én azért jöttem, hogy...

- Ő épen mit sem tud az egészről, felelt Péter nyers hangon, s én is csak holnap reggelre vártam önt.

- Igaz. Egy nappal korábban indultam el, mint szándékomban állt, hogy ne utazzam át éjjel e vidéken.

Egy festő szeret sokat látni! Aztán vágytam is, hogy fogalmam legyen e helyről, mely szülőföldem, mert én is Faille-ban születtem, épen mint ön, kedves barátom; de itt töltött első éveimre legkevésbé sem tudok visszaemlékezni. Hanem a város, legalább a mennyit belőle láthattam, borzasztónak tetszett, de itt e mező s az egész környezet nagyon szép, és itt mindjárt előttünk mily kedves kis zöld fűvel szegélyezett ösvény kanyarog... s a láthatár szélén ama kékes homályban elvesző hegyek... valóban gyönyörű... elragadó!

Az ember képes megszokni e nagy s oly gömbölyüvé nőtt diófákat s ellentétül a levagdalt águ s megcsonkított nyárfáknak oly igen mulatságos külsejük van. Lelkemre mondom, én itt igen jól találnám magamat s ha nőmnek is úgy tetszik, igen szívesen eltöltöm itt a nyári idényeket.

- Hogyan, az ön neje? szölt André, önkénytelenül megvető, haragos tekintetet vetve az ifju festőre.

- Nós! Chevreuse kisasszony, vagy másvalaki, válaszolt Fülöp, cseppet sem jöve zavarba. Ide jöttem e vidékre, atyám azon határozott parancsával, hogy feleséget keressek magamnak s ha nem ellenkezem akaratával, kinézéssel szép összeg pénzre. Én meguntam már a papa gyámkodását, ki igen derék ember, hisz ismeri őt, de ki mégis untat kissé. Eszméink nem igen összhangzóok. Nem fog többé kinozni, nem veti többé szememre művészetemet, ha a házasság által megkétszerezem vagyonomat. Tehát fel a házasságra! miután a papa eszében házasság és festészet egy és ugyanazon fogalom.

- És a festészet kedvéért, melyet ön annyira kedvel, szeretni fogja nejét, bármilyen legyen is az?

- Nem épen, hanem engedékeny leszek és nem kívánom meg tőle, hogy csodaszép és kiváló eszes legyen. A mi véralkotát s természetét illeti, nagyon csodálatosnak s rosznak kellene lennie, hogy meg ne tudjon egyezni az enyémmel. Én a legjobb tésztából vagyok gyúrva, kiket csak valaha eléállított a férfiak között a világegyetem főfőmestere, mindig jókedvű, vidám, szeretem a világosságot és szabadságot, nevetve fogadok mindent... de pszt! ime előttünk van az iménti lovagnő. Valóban Chevreuse kisasszony-e? Sietessük lépteinket, hogy legyen időm jól szemügyre venni őt.

XIII.

Mariánna valóban megállapodott volt, vagy jobban mondva lépésben tartotta Suzont, hogy beszélgessen majorosnéjával Marcsával, kit nem messze Dalmortól utólért az úton.

Marcsa felhalmozott zaboszsákok tetején ült, egy ökörszekér saroglyáján, melyet férje gyalogmenve hajtott az ostorral. Az út arra igen keskeny volt, hogy egy ló vagy csak gyalog ember is elférjen a sövénykerítés s a szekér kerekei között. Az ökrök csak lassan haladtak előre. Suzon megérezte szagát a számára vásárolt zabnak s felismerve szokott környezetét, orrát egész a majorosnéig nyujtván ki, ennek ölébe fektette fejét, ki beszéd közben homlokát simogatta a szelid állatnak, számat adván asszonyának a mézszárosnak eladott kövér juhokról s a vett sertésekről, melyeknél olcsóbbat nem tudott kapni az egész vásárban.

E beszélgetés alatt Mariánna egészen kedvére hagyta mozogni Suzont s a zablát karjára akasztva, elgondolkodva hanyagul ült lován, mint a ki elfáradt s pihenésre van szüksége. Egyszerre egy szép kecskerágó-ágot pillantván meg a bokrok között, lábaival arra felé nógatta Suzont a nélkül, hogy a zablát is használná s kinyujtá mindkét karját, hogy leszakítsa az ágot.

De azon perczen a fiatal Fülöp, ki a nélkül, hogy a lány észrevenné, már odáig ért volt, Andrét egy kicsit hátrahagyva, gyors mozdulattal a bokorhoz lépett, hirtelen letörte a kecskerágó ágát s egy párisi szülött merész biztonságával s udvarias előzékenységével nyujtá át Mariánának.

Mariánna megpillantva e szép ifjút, tele tűzzel tekintetében, sokat ígérő mosolylyal ajkain, perczig sem kétkedett, hogy a kérőt látja maga előtt. E vidék egy lakója sem lett volna képes e bátor fellépésre s lovagiasságra. A hölgy kissé elpirult, de rögtön összeszedve magát, halvány mosolylyal s a nélkül, hogy elfogadná a virágos ágot, szólt:

- Köszönöm uram, nem magamnak akartam leszakítani; lovamnak volt szánva, ki nyalánkságképp vágyik reá.

- Jól van hát! - viszonzá művésznök a nélkül, hogy kijönne sodrából, azon esetben a lónak kedveskedem vele, ez reményilem nem fogja visszautasítani. Ezzel oda nyujtá az ágot Suzon orra elé, ki azt minden vonakodás nélkül vette fogai közé.

Fülöp egész tisztelettel emelt volt kalapot az ifju hölgy előtt, mi abból áll, hogy nagyon magasra kell felemelni s feje felett tartani a kalapot, mint mikor egy fejedelmet vagy népszerű egyéniséget üdvözölnek. Mariánna ezalatt rövidre fogva a kantárszárat, könnyü főhajlással üdvözlé Fülöpöt s fel sem pillantva, az út sánczába szökteté Suzont, mely ennek egész térdéig ért s ügyes mozdulattal, könnyedén átugorva az ökrök nagy szétágazó szarvai előtt a vastag szekérrúdat, vágatva tünt el az út-kanyarulatnál.

Péter szívéből örült Mariánának e rögtönzött s ügyesen kivitt eltávozásán. A legjelentéktelenebb körülmény képes lett volna most Fülöpöt egyszerre a helyzet urává tenni.

- Nós! - szólt, rejteni igyekeztén az ifju művész előtt gúnyos mosolyát - megnézte-e most egész kedvére őt?

- Elragadó! bájos! maga a választékosság, tele észszel, erélylyel s még egy kis kaczárság sem hiányzik! Szóval, egészen nő! Ugyan hány éves? Atyám azt mondta, hogy idősebb nálamnál; de azt hiszem csak tréfálni akart, úgy néz ki mint egy kis iskolai növendék.

- Chevreuse kisasszony 25 éves.

- Az lehetetlen.

- Esküvel erősíthetem. Ő sem akarná, hogy eltagadják évszámát.

- No az nekem mindegy! Az embernek annyi az évszáma, a mennyinek lenni látszik. Én ré-szemről, ki szakállas vagyok, mint egy török, épen annyi idősnek nézek ki, mint a mennyinek őt mondják lenni, de a mit senki sem hiszen el: egy keretbe lefestve igen öszhangzó képet adnánk ketten, az erő és a kellem classicus tárgy.

- Ön tehát el van határozva?

- El, miután szerelmes vagyok belé.

- S nem kétkedik a sikerben?

- Legkevésbé sem.

- Szerencsés, hogy ennyire tud bizni magában.

- Édes André barátom, én két dologban bizom, mely egyesülve van bennem: az ifjuság és a szerelem. Ez két nagy hatalom: a szerelem mely önmagában él és gyűjt, az ifjuság mely bizalommal tölt el, szembeszállni a veszélylyel, s kifejezni azt mit érzünk. Abban nincs semmi hiuság kimondani, hogy valaki fiatal és szerelmes.

- Önnek igaza van, szólt Péter, mély szomorúságot s levertséget érezve keblében. Csak azoknál lehet nevetséges a hiuság, kik elvesztették már az ifjuság tapasztalatlanságát, s az első behatások ártatlan tisztaságát.

Ez alatt utasaink elérkeztek egy kissé tágasabb helyre, hol elhagyhatták már az ökör szekeret s közel voltak André Péter hajlékához.

Messziről, hol már hegynek megy az út, ismét megpillantották Mariánnát, ki újból lépésben tartotta lovát.

- Most már nem megy vágatva, szólt Fülöp. Ki tudja, valjon nem reám gondol-e?

- De bizonyos, hogy gondol, mondá magában Péter, némi belső keserűséggel.

MÁSODIK RÉSZ.

XIV.

Fülöp elég szerencsétlen volt a legnagyobb mértékben nem tetszeni André asszonynak. Pedig különben nagyon jó és becsületes fiu volt, nyílt szivü, egyenes lelkü, mint arcza; de André asszony nem tudta megbocsátani valakinek, hogy szebb legyen fiánál, ki azonban nem az volt, kiről falu helyt azt mondják, hogy szép ember. Nem volt sem széles mellü, erős, vállas sem, nem volt fekete szakálla, fehér piros arcza. Érdekes, eszes, szerény külsővel birt; arcza s egész megjelenése, a kiváló természetek nemességét fejezte ki. És anyja, ki soha nem forgott a nagyvilágban s nem is tudta volna elemezni, hogy miben áll tulajdonképpen a nemes választékosság, összehasonlítási módjában sajátlagos ismertető jelt állapított meg magában. Neki sértette érzékét az a bizonyos köznapiság, melytől úgy szólva át volt hatva minden mozdulata s magatartása Fülöpnek s ebből azt következtette, hogy gondolkozásmódja s tettei is következetesek lesznek e külső megjelenéshez. Nem hiányzott nála azon természetes eljárás s ingerkedő szellem, mely jellemzi az e környékbeli lakókat, s különösön a nőket. Nem is szünt meg őt egész étkezés alatt finom gunyjával ostromolni, a nélkül azonban, hogy Fülöp figyelemre méltatná e csipkedést.

Az is igaz, hogy házi asszonyi kötelessége mindenekelőtt való volt reá nézve s vendégét a mellett elhalmozta szivességgel s apró gondoskodással.

Fülöp megtudva, hogy Andréék másnap ebédre Chevreuse kisasszonyhoz vannak ígérkezve, és hogy ez a kalmat meg akarják ragadni bemutatni őt is a kisasszonynak, ügyét sokkal előbbre haladottnak találta már is, mint reménylé s nem késett megjegyezni, hogy csillagja már is fenn ragyog az égnek kellős közepén.

- És melyik az?... kérdé André asszony hamis mosolylyal.

- Nevét épen nem tudom, felelt az ifju vidor hangon, nem értek a csillagászathoz; de ha felpillantok az égre, s látom a legnagyobbat s legfénylőbbet valamennyi között, meg vagyok tökéletesen győződve, hogy épen az az enyém. Ön nem hisz a csillagok befolyásába sorsunkra, Péter barátom?

- De igen; hiszek Napoleonra és önre nézve. Ha az oly egyszerű halandók, minő én vagyok, birnak is a csillagok pártfogásával, az enyém oly kicsi s oly magasan áll, hogy soha sem tudtam észrevenni létezését.

Fülöp hosszura nyújtá az esti csevegést, mi Dalmorban egészen szokatlan volt, nem is gyanitván, hogy az öreg asszonyság kilencz órakor le szokott feküdni. Péter látva, hogy az óra tizenegyvet mutat, vendégéhez fordulva mondá: Ugy hiszem, ön ki is lesz fáradva az utazás után, mihelyt ohajtja, hogy szobájába vezessem, csak szóljon.

- Én soha sem vagyok kifáradva, szólta Gaucher; semmi sem szokott ellankasztani, hanem az a szekérzörgés mégis összerázta agyvelőmet s kissé álmosá tett, tehát ha megengedi ön...

Péter egy kis vendégszobába vezeté őt, mely egészen uj volt, még csinosan berendezve s melynek redőnyeit a festő kinyitotta azért, mint mondá, hogy kora hajnalban felébredhessen. Azt állitá, hogy ki akar menni tanulmányozni a tájat, hogy legyen mit dolgozzék a következő napokon.

- Aludjék csak nyugodtan, mondá neki Péter; én felébredek napkeletekor s akkor elhivom önt, ha kívánja, hogy meghordozzam a legszebb tájakon itt körülbé.

- Köszönöm, válaszolt Fülöp, de őszintén szólva, jobb szeretem magam fedezni fel azokat. A művészt mindig zavarja az, ha először is más szempontjából, nem a magáéból kell a dolgokat megítélni.

- Azaz, hogy, gondolá magában Péter, kíváncsisággal egész háza belsejéig akarod üldözni Mariánnát. Majd résen leszek jó fiu; még nem a tiéd ő, még most kötelessége keresztatyjának örködni felette.

André visszament szobájába s hogy szabaduljon rossz hangulatától, kedve jött irni; de hasztalan kereste az azelőtti napon megkezdett naplóját. Nem kapta sehol s arra sem emlékezett tisztán, hogy miket irt volt bele s kezdett nyugtalanodni, hogy tán séta közben elveszítette. Arra emlékezett, hogy mikor hazajött, táskáját s botját a salonba tette volt le s lement megnézni, vajjon nincsen-e könyve is ott.

Ott találta anyját, ki hasonlóan igen izgatottnak látszott.

- Mit keresünk úgy? kérdé tréfásan fiától.

- Egy kis rossz zsebkönyvet, melybe jegyzeteimet irogatom be...

- Itt van, szólt anyja, kihuzva egy fiókot. Ma reggel kaptam meg takarítás közben s betettem ide.

- Ha elolvastad tartalmát, azt hihetted rólam, hogy örültt vagyok.

- Ha olvastam-e? Nem biz én, nem igen vagyok kíváncsi a kéziratokra, melyeket soha sem birtam valami jól kibetüzni; de hát miért mondd, hogy örültnek gondolhattalak volna?

- Mert - csak... De mondd meg te előbb, hogy miért látszál oly nyugtalannak és szomorunak?

- Oh annak okát könnyen megmondhatom, dühös vagyok, ha elgondolom, hogy e szép madarat el kell vezetnünk Mariánnához s miután szállásba fogadtuk s szívesen látjuk őt házunknál, kénytelenek vagyunk Mariánna előtt kedvesnek találni modorát s őt egészen. De nem! én részemről nem fogok ily csalfaságot elkövetni! én nevetségesnek és kiállhatlannak találom őt s nem is igérem, hogy ki ne mutassam, hogyan vélekedem felőle.

- Igen hirtelen itéled őt el, felelt Péter, helyet foglalva anyja mellett, ki izgatottan vetette le magát a divánra. Nem ostoba s nem is rossz indulatu fiu; modora, mely, elismerem, kissé igen önhitt és merész, meglehet tetszeni fog Mariánnának; ki tudja? Mariánna meglehet nem bír ép oly sok itélőtehetséggel, mennyit te tulajdonítasz neki s a mily mértékben, szavad után, én is hittem azt felőle.

- Mariánnának sok esze van, szólt hévvel André asszony és nagyon józan gondolkodása; te nem ismered őt.

- Az igaz; előttem rejtély egész lénye.

- Az csak a te hibád; oly ritkán és keveset beszélsz vele s nem igen használod fel az alkalmat, megismerni őt közelebről!

- Ez meglehet, kissé az én hibám is, de még inkább a tied. Hidd el, hogy ő szereti a sphinx szerepét vinni s én pedig nem bírok a Gaucher Fülöp vállalkozó szellemével, hogy elleb-benteni akarjam a fátyolt egy fiatal leány legbensőbb érzelmeiről. Lehet, ő gyermek hozzám képest, de azért nő és én nem tudom egy nő tartózkodását durván támadni meg.

XV.

André asszony gondolatokba merülve ült néhány perczig s azután megfogva fia kezét, így szólt: Te bátortalan, igen is bátortalan vagy!

Ha akartad volna, Mariánna téged szeret meg, téged, egyedül téged választott volna férjéül.

- Nagyon régi bűnömet veted szememre! hat éve mult annak. Feledted, hogy hat év óta nem gondolhatok többé házasságra.

- Miért ne? Vén-e az ember harminczöt évvel?

- Arra mindenesetre elég vén, hogy multjához mérve, megítélhesse jövőjét. Ha az ember harminczöt éves koráig nem tudta megalapítani szerencsését s állást biztosítani magának, bátran elmondhatja, hogy azon túl sem fog az neki sikerülni s jobb ha végkép lemond az élet küzdelmeiről s a hasztalan izgalmakról.

- Ellenkezőleg, ez egygyel még több ok, jó házasságot tenni.

- A szerelmet jó házasság szempontjából fogni fel, ez az, mit én nem tudtam tenni soha s ezentul sem fogok megtanulni.

- Igen, igen, értem én ezt s téged is jól ismerlek. Nekem is meg van a magam büszkesége s azért tudom tisztelni a tiedet; nem is vetek egyebet szemedre, mint hogy miért nem tudtad Mariánát megszeretni önmagáért; ezt ő valóban megérdemelte s lehet, hogy viszonzta is volna érzelmeidet.

Ha egyszer szerelem vegyül a dologba, nincs többé enyém, tiéd, a vagyoni kérdésekben.

- Ez is úgy van, de én nem képzeltem, hogy megnyerhetném a Mariánna szerelmét. S ha Fülöpben igen sok az önbizalom, bennem tán igen is kevés van. És aztán, be kell vallanom, fő szenvedélyem volt az utazás, s mindig reményltem, hogy lesz módom megint elől kezdeni e vágyam kielégítését. Egy más, csak egy kis ügyességgel s világbeli jártassággal bíró egyén maga keresett volna fel ily jó alkalmat a boldogulásra, minőt nekem a sors nyújtott. Én még az esetleget sem tudtam elősegíteni s felhasználni. Mondtam én már neked azt százszor is, hogy magamra nézve nem vagyok semmire sem jó. Most már részemről mindennek vége s örülök, hogy legalább számodra tudtam egy kis nyugalmat biztosítani.

Ne rontsuk meg a jelent hasztalan visszaemlékezésekkel a multra. Azt mondod, lehet, hogy Mariánna szeretett volna engem... Ő jól tudja, hogy én azt nem vettem észre, s ezt soha meg nem tudná bocsátani. Bármily szelid, bármily higgadt legyen is egy nő, soha meg nem bocsátja egy férfinak azt, hogy vak volt iránta. Most már értem miért oly hideg hozzám, miért igyekszik annyira kerülni társaságomat, s tudom okát a kimért „ön” megszólításnak a régi bizalmas „te” helyett, nem feledheti az elmellőztetést! és most, midőn ez önhitt suhancz, ki nem haboz, ki nem gondolkodik, szemtelenül kihívó, s nagyon is tisztán látó szemeivel sováran tekint reá: lesz alkalma saját hasznára bosszulni meg magát ostobaságomért.

Legyen neki édes a boszu, és legyen boldog, elégyült, más kívánságunk nem lehet számára. Jó arcot fogok mutatni a kikerülhetlenhez s helyeselni választását, minden utógondolat nélkül.

- Azt rosszul teszed fiam. Csak akarnád, nem volna még késő! De te nem akarsz, de te nem szereted őt, az én szegény Mariánnámat! Ez elég baj reá nézve. Te boldoggá tetted volna őt is, bizonynyal nem leend az, oly emberrel, ki minden tekintetben kevesebbet ér nálánál.

- Ha bir ő azon fölényvel, melyet te oly örömet tulajdonitsz neki, elég idején észre fogja venni, hogy mit ér a másik; még nem mondta ki az „igent”.

- Te kétkedsz abban, hogy Mariánna eszes, valóban most én kezdelek téged balgának tartani, bocsáss meg, hogy ezt kimondom! Azt jól tudom, hogy senkit sem ítéltetek meg a te szempontodból, és hogy mondhatnád rólam, hogy én nem értek a dologhoz. Azt is tudom, hogy bajos oly egyének megítélni észtehetségét, ki nem akarja kitüntetni azt, a mennyivel bír; de mikor hajlandó az ember valakit szeretni, keresi az alkalmat kiismerni - ha már szeret, kitalálja a létezőt.

Ha te akarnál szeretni...

Péter szótlán csókolta meg anyja kezét, s mély felindulást érzett, de melyet igyekezett azonnal elfojtani.

Közel volt hozzá, hogy bevallja neki, miszerint néhány nap óta kisértések martaléka, hogy vágyat érez szeretni, vagy tán szeret is már. Ha bevallja szenvedéseit, anyja majd igen élénk részt vesz benne, s oly küzdelemre találja ösztönözni, melyben nem merte hinni, hogy ő lehessen a győztes.

- Majd holnapután visszatérünk még e tárgyra - szólt - s beszélünk róla.

Lássuk előbb, miként kezd a dologhoz Gaucher. Most már későre jár az idő, ideje lenyugodnunk. Ne nyugtalankodj anyám s légy meggyőződve a felől, hogy sokkal boldogabbnak érzem magam így együtt élve veled, mintsem vágyakoznám valami jobb után.

André visszatérve szobájába, elhatározá könnyíteni szive nyugtalanságán s elővette naplóját. Azelőtti napon lejegyzett magán-beszédének végsoraiban, kissé szilaj-hangzású gondolat-töredékre akadt, melyet hogy oda irt, nem emlékezett reá, de mely meglepte őt s elmékedésre ösztönzé.

- Az embernek - így szólt magában - emlékül fűvészs albumokat kellene szerkeszteni. Egy virág, egy lomb, egy fűszál vagy moha valamely szikláról, ereklje értékét képviselnék, ha e gyűjtemény egyes részletei eszünkbe juttatnák benső életünk mozzanatait, szivünk egy-egy hevesebb izalmát vagy akaraterőnk fellobbanását.

Az embernek eszébe jutnának a kiállott veszélyek, vagy fáradoalmak, egy-egy bajjal szerzett művészeti kincs megpillantásánál. Képzetele elé varázsolhatná, ujólag élvezhetné, egyes nagyszerű, vagy kedves tájak szépségét, mely élénken megragadta lelkét; de csakis a külvilág jelenségei képesek ez emlék-töredékeket felidézni, a lélektan egészen más szerepet játszanék...

E perczen André lépteket hallott végig haladni a folyosó recsegő deszkáin s le a lépcsőkön; azután a kaput nyitotta ki valaki s Péter kitekintve, az ablakon Gaucher Fülöpöt pillantotta meg, ki ugy látszott éj közepén szándékszik felkeresni a lerajzolandó szép helyeket.

XVI.

Éjfél után egy óra volt. - A Péter és anyja közti beszélgetés, melynek csak igen rövid kivonattát adtuk, több mint két óra hosszat tartott.

Minő szeszély üzhette ki most a fiatal művészt a négy fal közül, hogy napfelkölte előtt hagyja el a házat? Rögtöni bosszuság és harag szoritották össze Péter szivét, azon gondolatnál, hátha e fiatal bolond, üzetve a vágytól biztosítani függetlenségét, hirbe akarja hozni Mariánát, hogy annál gyorsabban és biztosabban érhesse el az óhajtott végeredményt.

André három ugrással mellette termett, midőn látta, hogy Fülöp egész elhatározással Validat felé veszi utját.

- Hová megy? kérdé tőle nyers hangon, tán alvajáró ön?

- Némi részben, - viszonzá Fülöp, kinek arcza inkább meglepetést mint haragot árult el. A szerelem tesz azzá, az vonz, az mutatja meg az utat, a nélkül, hogy biztosan tudnám merre kell haladnom; hanem majd megtalálom bizonytal falusi szépem kastélyát, avagy kunyhóját. Tegnap erre felé láttam őt távozni, ön azt mondta, hogy lakása az út mellett fekszik, a halmok mellett jobbról. Az éj tiszta s alig egy óra van még hajnalig. Ne aggódjék miattam édes barátom, nagyon sajnálnám zavarni önt szokásaiban.

- Legelső és legfőbb szokásom az, - felelt Péter - hogy örködjem barátaim biztonsága felett.

- Ön valóban igen szives hozzám!

Örömestebb járok egyedül, a mint már ezt ezelőtt is mondtam önnek.

- Nem is önért aggódtam én, hanem keresztleányoméért.

- Keresztleányáért! Ki az?

- Chevreuse kisasszony, kit, úgy hiszem, hirbe akar ön keverni.

- Ő az ön keresztleánya? Lám, lám! Így már értem. Féltekeny, vagy megvetett szerelmesnek véltem önt előbb; de mihelyt oly atyafélét látok önben, hajlandó vagyok elismerni jogait s biztosíthatom, akár meg is esküdhetem reá, hogy szerfelett sajnálnám Mariánna jó hírének ártani.

Tudja meg édes barátom, hogy az én szándékom tiszta, mint a kristály.

Tegnap az én bájos jövendőbelim nem akart tőlem elfogadni egy szál virágot, azt mondván, hogy lova számára akarta leszakítani és én akkor oda nyújtottam lovának, azaz, a fiatal kanczának, melynek, miként az este mondta, S u z o n a neve. Nekem tehát szándékom, ma hajnalban lefosztani itt körülbé valamennyi virágos bokrot s egy egyszerű füzért csinálni, vadkászias s más szép mezei virágokból, melyet Chevreuse kisasszony ajtajára fogok felakasztani, ez egyszerű iratkával együtt, melyet előre elkészítettem s magammal hoztam zsebemben, ime: Suzon kisasszonynak, legalázatosabb szolgája. Láthatja, hogy ebben legkisebb ok sincsen a haragra s hogy keresztleánya csak nevetni fog ez ötlet felett.

- Ha önnek az a becsvágya, hogy nevetésre ingerelje őt, azt hiszem sikerülni fog célját elérni.

- Azt reményli ön, hogy rovásomra fog nevetni Mariánna? Legyen! Most az a főkérdés, hogy akár rokonszenvvel, akár gunyosan, csak hogy velem foglalkozzanak gondolatai s ön még lekötelez engem, ha nevétségessé tesz előtte. Majd boszut tudok én állani rajta, midőn szive, feje tele lesz s elkábitva az én sok bohóságomtól és teljesen meghódítottam őt.

Szándékom, mindenképen erre törekedni, mindazonáltal oly módon, hogy szigorú keresztatyjának ne kelljen emlékeztetni engem a tiszteletre, melylyel fogadott leányának tartozom.

Péternek kedve lett volna azon rögtöni ellenvetést tenni e beszédre, hogy a Suzonnak felajánlott virág, egyértelmű a Mariánának szóló szerelmi nyilatkozattal, oly nyilatkozattal, mely annyival inkább adhat okot szóbeszédre, mivel a majorbeliek nem tudván olvasni s meglátván e virágfüzért a kapun, méltán azt gondolhatják, hogy nem más az, mint május-fa, azaz eljegyzés jele a kisasszony részére; mely szokás itt gyakorlatban van a fiatalok között; de Fülöp annyira elhatározottnak látszék, végrehajtani szándékát, hogy neki vagy engedni kellett, vagy megharagudnia, mi mindenkefelett nevétségessé tűnt volna fel előtte s a házigazda kötelességével meg nem egyezhetőnek, a vendégi jogot sértvén meg durván azáltal.

Péter tehát úgy tett, mintha maga is igen jó tréfának találná a dolgot s hagyta egyedül menni Fülöpöt, csak arra emlékeztetvén őt, hogy anyja kilencz órakor szokott reggelizni s hogy délfelé átmennek Chevreuse-ékhez ebédre, mi rendesen három órakor megesik vidéki szokások szerint.

- Miattam ne nyugtalankodjék s mindenekfelett ne várjanak reám. Ha igen messze eltávoznám arra, hogy reggelire haza térhessek, akárhol kapok egy kis tejet s kenyeret éhségem csillapítására.

Tudja meg ön, hogy egy tájképfestő soha sem jó zavarba, bármily távoli helyekre tévedjen is. Másnemű helyeken tettem én már kirándulásokat, mint az ön parányi mértékben előállított Helvéciájuk, azt mondhatom édes barátom!

Péter úgy tett, mintha haza felé indulna s egy oldalösvényen Validat felé kezdett közeledni.

Ügyelni akart lépteire annak, a kit magában egész keserű megvetéssel, éretlen ficzkónak nevezett el.

De örömeiben hangosan elkezdett nevetni, midőn egy negyed óra múlva távolról látta Fülöpöt, mint állapodik meg határozatlanul a keresztút előtt, melynek egyike Validat felé vezet s azután a hegyen felfelé a montsargi kastély irányában haladni. Fülöp végig jártatva szemeit a validati tanya bemohosodott cserépfedelein, egészen beárnyalva a körülfekvő nagy diófáktól s köztük egyetlen erkélyt vagy tornyocskát sem fedezve fel, nem képzelhette, hogy szive hölgye egy ily földmivesnek való „viskóban” lakjék.

Megpillantotta távolról a festői fekvésű kastélyt s gyorsan arra vette utját, hogy az ottani lakóknak - kiknek épen semmi közük nem volt vele és szerelmével - mutassa be hódolati áldozatát.

XVII.

Péter ennek daczára elhatározta hiven örködni Mariánna lakása körül; haza sietett botja és vadász táskája után, mint a mely mellékletek indokolhatják kora hajnali kalandozását, s melyek nélkül találkozni vele a mezőn, mindenki csodálkozott volna, hogy hol jár így minden cél és irány nélkül. Faluhelyt senkinek sincs joga határozott cél nélkül kalandozni bé a helyet, mert bolondnak tartaná mindenki, de ha az ember keresni látszik valamit, vagy követet, növényeket gyűjteni, akkor csak tudás hírében áll, mi valamivel kisebb baj az előbbinél, ha csak nem vegyül hozzá a boszorkányság gyanuja is.

Péter eléggé értett a gazdasághoz arra, hogy mások azt higgyék, miszerint rendesen gyakorolja is. Különben az emberek látva, mily figyelemmel vizsgál meg minden egyes romot, növényt s szikla csoportozatot, azon véleményben is voltak felőle, hogy a kormány által van megbízva e vidék statisztikáját összeállítani. A Franciaország belsejében lakó földnépe, soha sem teszi fel azt valakiről, hogy csupán a maga művelésére és saját gyönyörüségére tenne ily nemű buvárlatokat.

A nap felkelt már az ormok mögül, midőn André Péter felért a nyirfákkal borított dombra, mely Validat felé emelkedik. Innét fedezve a sűrű bozót által, átpillantható mind a majorházat, mind az egész környéket kigyózó útjaival. Látta, hogy sürgős mozgás van a majorháznál, alkalmasint a Mariánna által adandó ebéd végett, s öt óra felé már Mariánát magát is látta, parancsokat osztva jöni, menni az udvaron. Az után elővezették Suzont s Mariánna felülve reá, a patak melletti cserjés felé vette utját.

Péter is gyorsan leindult a dombról, s vele egy időben érkezett a kis gázlóhoz.

- Hova méssz te ily kora reggel? szólítá meg a leányt szigorú hangon, mi ezt nagyon meglepte.
  - Érdeklí önt ez, keresztatyám? Vajat akarok venni a mordsang-i bérlónél. Szükségem van reá a mai ebédhez, s én azt akarom, hogy semmi se hiányozzék, mikor önök nálam étkeznek.
  - Küldj valaki mást oda Mariánna, ne menj magad Mordsang-ba; ne menj sehová, arra kérlek, s ma ne kalandozd bé a mezót. Maradj otthon s várj reánk; holnapig meg tudod, ha folytat-hatod-é magános sétáid, vagy bé kell szüntetned egy időre.
  - Nem értem.
  - Vagy nem akarod érteni. Jól van! tudd meg tehát, Gaucher Fülöp még az éjjel elindult ide, hogy neked egy virágcsokrot hozzon. Csak hogy utat tévesztve, Mordsang-ba, vagy más vala-hová vitte; de ha arra felé lovagolsz, ki vagy téve annak, hogy találkozzál vele.
  - S ha találkozom is vele!?
  - Tégy a mint akarod; én intettelek. Hanem, ha neked tetszik utána szaladni...
  - Senki sem gondolhatja, hogy oly sietős volna nekem látni őt.
  - De ő maga, igenis gondolhatja!
  - Tehát oly végtelen önhitt izetlen ember volna?
  - Ezt épen nem mondom, a te dolgod megítélni őt; hanem roppant nagy benne az önbizalom, azt már te is észrevehetted.
  - Ugy van, de önbizalom és ostobaság közt nagy a különbség. De beszéljen nekem róla keresztatyám, miután most magunkra vagyunk. Lemondok magam tenni meg ma bevásárlá-somat, mihelyt ön nem helyesli azt. Visszamegyek haza, s azt fogom mondani, hogy Suzon sántított, nem akartam fárasztani. De azért beszéljessünk egy kicsit, miután épen ily jó idő-pontban találkoztunk össze.
  - Én nem összetalálkoztam veled. Én lestem jöttödet.
  - Az enyémet? Valóban?
  - Igen, a tiédet. Tanácscsal s védelemmel tartozom neked mindazon perczig, mig így szólsz hozzám: Kiismertem e fiatal embert s tetszik nekem. E percz elérkezik meglehet ma este vagy holnap reggel. Nem gondolom, hogy gyámleányom hosszason legyen még kezem alatt, a mennyiben Fülöptől függ.
  - Azt hiszi, hogy ma este vagy holnap teljesen ki fogom őt ismerhetni? Ön sokkal több észet s ítélőtehetséget tesz fel rólam, mint mennyivel bírok.
  - Édesem, te oly balgának akarod magad feltüntetni, hogy merő kaczérsággá válik az egész.
  - Ah valóban? szólalt fel Mariánna, ki a szokottnál még nagyobb figyelemmel s kíváncsisággal hallgatta Péter szavait, vizsgálta arczát, - csak folytassa édes keresztatyám! Ismertessen meg önmagammal, nekem sincs élénkebb vágyam, mint megtudni, mennyit érek. Ön azt mondja, hogy esztelennek mutatom magamat s pedig nem vagyok az?
- Pétert zavarba hozta, ez oly határozottan tett kérdés, melyre nem volt elkészülve.
- Nem azért jöttem, felelt komolyan, hogy neked előadásokat tartsak s észteni részletekbe bocsátkozzam. Keresztatyai tisztém másra nem hatalmaz fel, mint hogy a külső bántalmaktól megóvni kívánjalak. Te azt akarod, hogy Fülöp urról beszéljek neked s nagyon érdeklődni látszol minden őt illető dolog iránt, te, ki máskor oly közönyös szoktál lenni s nem gondolsz

semmivel. Noshát, én mást nem tudok róla mondani, mint hogy nagyon vállalkozó szellemű s el van határozva minden tőle kitelhető módon megnyerni tetszésedet.

- Ő tetszeni kíván nekem? Tehát tetszem neki én is?

- Legalább azt mondja.

- De alkalmasint nem hiszi?

- Ezt nem tudom, hanem nem akarom feltenni róla, hogy ne önmagadért kívánna megnyerni téged.

- Mit mondott felőlem? Hisz még nem is ismer! Nem találhat semmi esetre szépnek.

- Azt mondá, szépnek talál.

- Mondja, de nem gondolja, nemde keresztatyám, nem gondolhatja? Mondja meg az igazat, kérem szépen.

Igy kérdezősködve Andrétól, a Mariánna arcvonásai felváltva lelkesült, határozott, majd félénk kifejezést öltöttek; arcza kipirult, szemei csillogtak, egész lénye teljes átalakuláson ment keresztül. Péter egészen meg volt lepetve. Te már szereted is őt - felelt neki - mert valóban jól nézel ki e perczen s neki köszönheted szépségedet, melylyel eddig nem bírtál.

- Ha szépséget hozott nekem, szólt Mariánna s örömeben egészen elpirult, ez máris szép ajándék tőle, a miért köszönetet kell mondanom! Én mindig igen csunyának tartottam magamat s eddig még soha senki sem czáfolta meg ebbeli hitemet.

- Te csunya soha sem voltál s nem emlékszem, hogy valaha mondtam volna neked...

- Oh! ön, válaszolt élénken Mariánna, ön jóformán soha meg sem is nézett engem, azt sem tudta soha, hogy milyen arczom lehet!

- Ime Mariánna, ez már megint kaczérság részedről. Én mindig nagy... érdekléssel szemlételek téged.

- Igen, minővel egy orvos szemléli betegét; ön mindig azt hitte, nem fogok sokáig élni. Most, miután így megerősödve, jó egészségben lát, gondolá, nincs miért többé nyugtalankodni miattam.

- Pedig jól láthatod, hogy az éjjel sem feküdtem le, csupa merő nyugtalankodás miatt.

- De minő ok van a nyugtalanságra? Lássuk! Minő veszélynek lehetnék én kitéve Gaucher Fülöppel szembe? Nem becsületes ember? Az ő korában az ember még nem lehet megromlott s különben is én nem vagyok már gyermek, hogy ne tudjak ellentállni egy fiatal ember mézes szavainak.

- Más veszély valóban nem is létezik itt, mint hogy szóbeszédre adnátok alkalmat, mielőtt te elhatároznád magad s nyilvánosságra akarnád hozni a dolgot... te, ki annyira féled a világ ítéletét, hogy még nekem sem engedted meg, házadnál meglátogatni téged!

- Oh! ön keresztatyám, az már komolyabb dolog volna. Mindenki jól tudja, hogy ön nem akarna engem nőül venni; önnel nem az az eset van, mint egy házassulni készülő fiatal emberrel.

- Ugyan mit beszélsz? hisz az képtelenség. Hogy én ne vennék nőül, ha elég szerencsétlen lennék, valamiképen hirbe hozni téged?

- Tudom, hogy elvenne! de csak becsületből és nem szeretném, sem önt ily kellemetlen zavarba hozni, sem magam azon kényszerű helyzetbe, hogy a házasságot elégtételképen kelljen elfogadnom.

Mariánnának minden szava, lelke mélyéből felzavarta André. Mindketten megállapodtak volt, a leány lovával a vízben, hol Suzon inni akart s Péter a parton egy szikla darabhoz támaszkodva. A patak átlátszóan sikamlott el a part fővénye mellett s alig látszék azt megnevesíteni. A sűrű lombozatu fák, üde uj leveleikkel borítva, a szemnek oly jól eső, kellemes, enyhe zöld színezetet adtak a tájnak, vegyülve a felkelő nap rózsafényével.

- Mariánna, szólt André elgondolkodva, te valóban nagyon szép vagy ma reggel, és azon ifju urnak, ki azt véli, hogy egyedül ő fedezte fel szépséged, igen nagy megvetéssel kell irántam viseltetnie, miután oly higgadtan s egész szerénységgel beszéltem neki rólad, mint mikor egy atya előtt leányát dicsérik. Ezt alkalmasint el fogja beszélni neked...

- Jól van, de hát mit kellend majd elhinnem azon beszédből?

- Azt, hogy az én helyzetemben nem volt szabad téged egy udvarló szempontjából itélni meg és hogy azért nem nevetséges az ember, ha helyesen és igazságosan akar cselekedni. Te szememre látszol vetni, hogy vak voltam irányodban, közönyösség, vagy megvetésből. Nem tehetnéd fel épen ugy azt is, hogy becsületézésből s tiszteletből voltam az.

- Köszönet szavaiért keresztatyám, válaszolt Mariánna sugárzó arcczal, de önnek közönye soha sem sértett engem. Nem sokat csinállok abból, ha szépnek találnak-e, csak hogy szeressenek és arról tökéletesen biztos vagyok, hogy ön mindig őszinte barátságot érzett irántam. Ha Gaucher ur házassági ajánlatát nem találja előnyösnek reám nézve, bizonyynyal megmondja ön nekem s én aként fogok cselekedni, a mint ön jobbnak látja.

- Várjunk ma estig Mariánna; ha megtetszik neked az ifju, ekkor megváltozik minden s te többé nem kéred ki tanácsomat.

- Tetszhetik nekem s önnek pedig nem... De semmi! azért nem kevésbbé fogok az ön tanácsára hallgatni.

- Tán gunyolódni akarsz gyermekem? ha neked tetszik, a kérő meg kell hogy nyerje az én tetszésemet is.

Mariánna arcza átváltozott s egyszerre az a hideg, tartózkodó kis egyén lett belőle, kit Péter oly jól ismert. Ugy látszott, mintha sértette volna őt keresztatyjának önmegtagadása s elszánt-sága s mintha belefáradva abbeli szándékába, hogy szívét hevesebb mozgásra bírja, most újból s ezuttal örökre lemondana a reményről, szerettetni általa.

- Miután ön ily tökéletes s feltétlen szabadságot ad nekem, sorsom felett határozni, szólt hidegen, ezentul csak önmagamtól kérek tanácsot. A viszontlátásig keresztatyám. Ezzel indulni akart hazafelé, midőn Péter heves érzelemtől elragadtatva megfogta hirtelen Suzonnak kantárját s felkiáltott:

- Várj még egy perczig Mariánna, csak nem válhatsz meg tőlem ily jéghideg szavakkal!

- De keresztatyám! - szólt Mariánna szelidebben hangolva, minő szavakat használjak irányában?

- A rokonszenv és bizalom szavait.

- Nem azt tettem-e, midőn megígértem önnek, hogy kedve ellenére nem fogok férjhez menni?

- És te nem érted át, hogy ez alázatosságot nem fogadhatom el tőled áldozatképen.

- Ki tudja, hát ha nem volna az tőlem áldozat?

- Valóban, ki tudja? Épen ez az! lám még temagad sem tudod!

S Péter leveretve és bátorságot veszve, egyszerre elereszté Suzon kantárját s fejét lehajtotta, de nem elég gyorsan arra, hogy elrejtessen két nagy könnycseppet, melyek megnedvesíték szempilláit.

XVIII.

- Valahára! - szólt magában Mariánna, lassu léptekkel haladva lakása felé, ugy tetszik most már tisztán átlátok érzelmeim.

Valóban azt hittem, hogy soha sem nyerem meg szerelmét! Nem gondolta-e s le is irta e gondolatot, hogy a házasság egy mély sir és hogy nem elégednék meg nyugalmas és biztos boldogsággal? s még is rosszul esik neki, ha engem habozni lát; mily sajátságos jellem s mennyire kétkedik mindenben!

Mariánna hazaérkezve, bezárkozott szobájába, keblében oly izgatottság dült, minőt ezelőtt még soha nem érzett. Ő önmagával szemben, mindig nagyon őszinte volt; elismerve, hogy Fülöppel való találkozására kissé felzavarta őt s engedve ösztönének, némi gyönyört is okozhatna neki, ha ez ismeretlen izlése szerintinek találja őt. Az ily határozott jellemű embereket azonnal kiismerhetni s nem jó-e az bennök, hogy nem kimélnék minket a határozatlankodás kinjaitól? Péter sok tiszteletet tanusít irántam, ez igen hizelgő reám nézve és jól esik; de vajjon nem igen is sokat? Azt akarja, hogy én járjak utána? Nem ugy hozza-e magával a dolognak rendje, hogy a férfié legyen a kezdeményezés joga?

Mariánna egy nagyon okszerű, s nagyon való indulat által érzé magát vonzatva s ugy szólva áthatva, amaz indulat által, mely ösztönzi a gyengébb nemet mindenekfelett becsülni az erősebb nemből a határozottságot, mint a mi leginkább jellemzi a férfiasságot. Örömtől remegett szive, midőn Péter egész hatalommal megragadta lova kantárát, hogy őt visszatartsa; de Fülöp nem bocsátotta volna újra el, azt jól tudta s Péternél pedig a bátorság csak egy percnyi fellobbanása volt az egész. Hanem aztán ama két könnycseppet, melyet Péter nem birt visszatartani, Fülöp bizonyosan nem ejtette volna.

- Meglehet, hogy az ő bátortalansága kényszerű következménye az enyémnek, szól ismét magában Mariánna. Soha nem valék képes kiejteni egy szót, vagy csak egyetlen tekintetet vetni reá, mely sejtethette volna vele, hogy vágyom szerelmére. Igen büszke vagyok; s ő engem vagy közönyösnek, vagy butának tart. Vajjon szabadabban tudna-e szeretni, ha tetszelgő, kaczer vagy egy kicsit szabadabb modoru volnék? Ki tudja azt?

Péter pedig maga részéről Dalmor felé vette utját a nélkül, hogy tovább is fürkészni akarná Fülöp lépteit.

Könyüi csendesen folytak a nélkül, hogy észre is venné. - Végzetem nem tagadja meg magát, szólt magában. Hogy fel legyen téve koronája az én lelki tévelygéseimnek, ismét a lehetetlen után epedek. A mig Mariánna szabad volt, közönyösnek tetszett előttem, reá sem gondoltam. S a mely napon megjelenék e vetélytárs, ki mindenképen előnnyel bir felettem, kétségbe vagyok esve s emészt a féltékenység. Valóban örült vagyok s a mellett még bárgyu is, annyival inkább, mert épen mikor beszélnem kellene, érzem leginkább, hogy részemről lehetlen, nem vagyok képes szerelmet esdeni.

Haza érve anyját felkelve s a reggeli készítésével elfoglalva találta. Vádolni is jobban esett szívének Mariánát, mint épen nem beszélni róla. Elmondta a találkozást s hozzá tette:

- Hidd el, hogy Mariánna kaczer, s kegyetlenül gunyolódó. Mindenként arra törekedett, hogy szerelmet valljak neki; szüksége volt e diadalra, hogy megboszulja magát rajtam. Ma vagy holnap kinevette volna ostobaságomat jövődöbeli férjével.

André asszony hasztalan kívánta őt csillapítani. Annyira ment, hogy még esküvel is bizonyítá, hogy kis szomszédnejok nem szeretett soha mást rajta kívül, s hogy őt, egyedül csak őt várja már hat év óta; de mivel azt nem erősítheté, hogy a Mariánna bizalmas közlései nyomán mondja ezeket, Péter elodázta magától e reménységet, mint egy szép, de csalékony álmod.

Nem akarta anyjának bevallani, hogy szive rabbá van téve, s anyja végre türelmetlenül így szólt:

- Hát jól van! Nyugodjunk meg benne s ha e házasság boszszant, vagy elkeserít is bennünket, vigasztaljuk azzal magunkat, hogy nem akartuk megakadályozni.

Fülöp is megérkezett pontosan reggelire, s becsülettel hozzálátott. Azután elbeszélte Péternek, mennyit járt oknélkül, míg megtalálta Validát, hogy szinte Mortsang kapui előtt tette le áldozat füzérét, azonban még is elég idején megtudakolta a benn lakó uraság nevét, hogy azután még messzebb hatolt, de csak pusztá mocsáros rétekre bukkant, midőn végre ismét visszatérve azon az uton, melyen jött, ugy nyolcz óra felé észrevett távolról egy nagyon rút kinézésű majorsági telepet, de melyet ismét mellőzendő volt, a nélkül, hogy ott megállapodják, midőn valami sűrű tövis kerítésen át megpillantott egy kis szürke lovat, legelészve a zöld füven.

Azonnal felismerte e kis állatkában Suzon kisasszonyt. Erre áthatolt a tövis kerítésen s a kis sovány ló nyakára akasztván koszoruját, egész diadallal s azon meggyőződéssel tért ide vissza, hogy vállalata teljesen sikerült s éjszakáját a legjobb módon használta fel.

Péter alig felelt neki egy szót, s hogy meneküljön tőle, azt tanácsolta, menjen feküdjék le, s pihenje ki magát ágyában, mert majd az alvás hiánya megbéníthatná csábító képességét. Fülöp esküdött, hogy ő képes három napot is egymás végtiben kiállani alvás nélkül, s a nélkül, hogy még csak meg is látszodjék rajta, a mi azonban nem akadályozá őt, hogy elmenjen titokban a sziklák közé s a puha mohos gyepe ledülvén, jót aludjék egész dél feléig, s élvezze a pihenés gyönyörét.

Pont délkor a szekér s a validati birtokhoz tartozó jó erőben levő kancza, Dalmor kapuja előtt állottak.

André asszony felöltötte bolhaszin selyem ruháját, mely daczára, hogy már tiz évet szolgált, még egészen üdén nézett ki. Fülöp kifogástalan szabású fekete kabátot vett fel s hófehér nyakkendőt kötött.

André nem változtatott semmit rendes vasárnapi öltözetén. André asszony beült a szekérbe, melyet a Marcsa férje lépésben készült vezérelni, a földön haladván a ló oldala mellett. Fülöp beült André asszony mellé s azt mondta, ő fog hajtani, de nem sikerült neki egy perczig is trappba haladni, mi igen szokatlan járásmód lenne, egy vidéki csikós kanczára nézve.

André előre ment volt gyalog. Legelőbb érkezett meg Validatba, hanem bevárta a többieket s csak azután ment be ő is. A nehézkes menet nyitva találván a kaput, egész méltóságos lassusággal tartá meg bevonulását s a szoba ajtó és sütőház előtti téren állapodtak meg.

Fülöp leendő lakhelyét kissé igen póriasnak találta s azonnal feltette magában, hogy mindezt megváltoztatja, mentől előbb, hogy legalább lakása legyen tisztességes, ha ugyan lesz valami arra való illendő építmény e fészekben. Szerencsétlenségre nem talált ilyenre. Mariánna, ki a majorosné szobája küszöbén várta vendégeit, ide vezette be őket, mintha valami egyszerű földmivelők lettek volna ők is. Mariánának volt ugyan az elzárt udvar másik felében egy kis

magán szentélye, igen kedvesen és csinnal berendezve; de nem volt kedve bévezetni még most oda az idegen vendéget s Péter nagyon jó neven vette tőle, hogy nem siet rejtekének ajtaját megnyitni az új jövevény előtt.

Mariánna miután megölelte André asszonyt s kezet nyújtott keresztatyjának, minden zavar nélkül hajtá meg magát a vendég előtt, kit bémutattak neki; azután magával vitte André asszonyt szobájába, hogy letétesse vele nagykendőjét és fátylát.

Azon időben a szegényebb birtokosnők nem igen viseltek még kalapot, fehér mosó fejkötőikre egy fekete fátylat borítottak s úgy jártak ki a háztól.

XIX.

Pétert igen mulattatta a Fülöp kinos helyzete s titkon örült, látva, hogy ez, mily kényelmetlenül érzi itt magát, mit azonban vidor hangulat színe alá igyekszik rejtteni. Neki képzelet sem volt, az e vidék és e korbéli falusi birtokosok egyszerű, mondhatni póriás szokásaikról.

Mariánna külsőleg mitsem változtatott gyermekkori szokásain. Hosszas időn át nem volt neki más szalonja, mint e nagy hézag, füstös gerendáival, melyről nagy veres hagyma koszoruk függtek alá s melynek közepén a csillár helyett rostélyos kalitka himbálódzott a légben, sajtok eltartására szánva.

A föld népe igen tisztaság kedvelő e vidéken. Ha a tyukok és réczék be is hatolnak minden perczben a lakóház belsejébe, a ház asszonya seprővel felfegyverkezve azonnal talpon van kiüzni őket s átvonulásuk nyomát eltakarítani.

Az ágyfák és minden butorzat szépen meg van surolva s csillog a tisztaságtól, az asztali edények, étesszközök ragyogók s csinnal vannak berendezve a polczokra; de az ágyak színehagyott, sárga szőrtakaróikkal, melyek a régiség miatt egészen száraz-levél szint váltottak, a nagy fekete kemencze fölibe akasztott üsttel s berakva fazekakkal, a szobában tanyázó macskák és kis gyermekek, az egyenetlen padló, az egyetlen ablak szegényes kicsinysége, megrepszett falak tele aggatva mindennemű házi eszközökkel, és élelmi czikkekkal, melyeket a szobában járkálva, ki kelle kerülni az embernek, mindez csak nagyon hiányos jólléthez nyújtott kilátást a párisi ifjunak s még csak képzelni sem tudta, hogyan rendezhetne itt be magának műtermet, e homályos, törpe helyiségben.

Mivel széles természete mellett birt finomsággal is, őrizkedett csak egy szóval is Péter előtt a látottak feletti nem tetszését kijelenteni. Annyit kérdett csupán, hogy itt e szobában fognak-e étkezni?

- Ugy hiszem itt - viszonzá Péter - Chevreuse kisasszonynak van ugyan az épület valamelyik felében még egy kis lakosztálya; de mióta azt berendeztette magának, még soha sem voltam ott s így nem tudom, van-e külön ebédlőszobája. Ugy tudom, hogy a majorbeliekkel egyenlő életet folytat s azokkal együtt is étkezik.

- Ugy hát az egész majorház cselédségével egy asztalnál fogunk étkezni? No ez valóban gyönyörű dolog! Ezt nevezem már valódi falusi életmódnak.

E perczben Marcsa lépett a szobába, jelenteni Péternek, hogy ha az uraknak kedvök van egy kerülést tenni a kertbe, ott az is lesz mire leülni, és hogy a l e á n y a s s z o n y is, alkalmasint ott van már André asszonynyal. A kert a ház háta megett van, tette hozzá a béresné; de ha a leány asszony szobáján akarnak az urak átmenni, akkor nem kell hogy megkerüljék az egész épületet.

- Szivesebben kerülünk, feleli Péter, ki pedig nagyon kíváncsi volt meglátni a Mariánna szobáit, de arra nem vágyott társának is megmutatni az útát odáig. Elkerültek a majorház háta mögé s úgy léptek be Mariánna kertjébe, hol a kis fedett téren, mely a ház előtt vonult el, már elkészítve találták az asztalt s csinosan megterítve számukra. Az üveges ajtó ki volt egészen nyitva s a nélkül, hogy belépnének, mert ott benn senki sem volt, láthatták a kis szalont, régi fabutorzatu falaival, mely fehèresre volt festve s ujonnan kicsiszolva.

A XV-ik Lajos korabeli butorzat egészen összhangzott a burkolat modorával.

A fali tükör, körülfolyna ama csinos faragványu virág-füzérektől, melyeket jól, roszul napjainkban is szeretnek utánozni, egészen ó-kori kinézéssel birt, mert az akkori divat, különösen vidéken, úgy kívánta. De azért nem kevésbé kaczerán és kecsesen nézett ki; e füzérek gyöngéd fehér szinezettel, egészen alácsüngtek a tükör fényes üvegére, melyet eleibe helyezett, valódi növények és virágok dús csoportozata között, csak mint fénylő pontot lehetete megpillantani a zöld lombok között.

Péter csak alig birt reáismerni e szobára, melyet az öreg Chevreuse apó idejében, piszkosan, összefaragcsálva, rendetlen állapotban látott mindig, hol csak unalmat, rosz kedvet s közönyt a szép iránt lehelt minden.

Mariánna elég finom érzékkel birt arra, tisztelni a mult század e fenmaradt emlékeit s mindent azon modorban ujittatni meg. Az egész padlózat izletes, gyöngéd színü szőnyeggel volt bevonva. A burkolaton semmi disz, de mindenfelé felséges virág-csoportozatok s csak nem fa nagyságu bokrok dús lomb-sátora emelkedtek virág-állványokon, a falba mélyedő fülkékben s szekrények tetején s egy szép művü asztalon, szemben a csinos kandallóval.

- No ez már valóban kitünő szép! kiáltott fel Fülöp. Jól tudtam én, hogy neki művészi hajlamokkal kell birnia.

- Honnan tudhatta ezt? szólt Péter, ki tulajdonképen még Fülöpnél is jobban meg volt lepetve.

- Édes barátom, az ilyesmit első tekintetre felismerhetni a nőben, a nélkül, hogy elemezni tudnók azt. Mariánán látható a herczegnői jelleg!

- Mit jelent a herczegnői jelleg? Én nem úgy vagyok, mint ön, nem sokat forogtam a nagy világban.

- Csak azért nem tudja ön, mert ma oly zsörtölődő kedvében van, - felelt nevetve Fülöp.

XX.

A Mariánna és André asszony megjelenése véget vetett e párbeszédnek. A nők a kertben járkáltak s a férfiak is siettek hozzájuk csatlakozni. Péter kijelenté keresztleányának, hogy miután oly sok ideig ki volt zárva e szentély légköréből, szeretné látni az ujításokat, melyeket azóta tettek.

- Majd semmi változást sem fog ön találni, válaszolt Mariánna; atyám kedvelte a kertészetet, ő maga ültette be kertjét, én abból mit sem akartam kipusztítani s aztán a majoroséknak is meg kell lenni részöknek zöldséget termelni. Az idő magára vállalta, sok fának ketté vágni életerejét s a fagy sok szép bokrot megsemmisített.

A kiveszettek helyett erősebb s dúsabb növényzet állott elő és a kert hátsó fele, a gyümölcsös végénél, hol atyám faiskolát akart felállítani, egészen vad bozóttá alakult át.

- Szeretném látni azon helyet, szólt Péter, emlékszem, hogy nyirkos talaj volt ott s atyádnak mindig mondtam, hogy nem diszfák tenyésztésére való.

- Menjen egyedül megnézni azt keresztatyám, szólt Mariánna, mert André asszonynak valóban is igen nyirkos és ág-bogos hely az.

Péter áthaladva a gyümölcsösön, behatolt a hajdani faiskolába, mely egy hosszú földnyelv alaku helyiséget foglalt magában, nagyon magas sövény kerítéssel s egy kis pataktól átszelve. Nemét az elragadtatásnak érzé keblében, a mint ide belépett. A fű helyenkint magasan, erőteljesen nőtt felfelé, míg máshol sima virágos foltot képezett, a szerint, mint a víz szeszélye hozta magával, mely számtalan apró ágazatokban folyt szét a patakból, hogy csendes, lomha csörgedezés után, a földrepedésekbe tűnjön el.

E puha fekete, finom fővénnyel vegyült talaj, kiválóan kedvező volt a táj virányára s mindennemű buján tenyésző növény, dús lombzat, elvadult fák, légyottot látszának itt adni egymásnak. A vízi liliom, fehér és sárga nimpheákkal vegyesen, dus választékban díszíték a vizfelületet.

A bojtortján és bodza bujanövésű fákká gyarapodtak itt. Mindenféle orchis fajok, melyek oly nagy változatokban találhatók e tájon s más szép virágok, gyönyörű tarka szőnyegként boríták el a zöld pázsitot; különféle emlénnyek a vénka fénylő leveleivel, scyllák, vadjácintok, némelyike fehér, balzsamos illattal tölték be a léget. A dombosabb helyek, szikkadtabb lévén ott a talaj, megtartották a maguk virányukat. Itt e helyeken szabadon nőtt a hangafű s a futóka fehér és rózsaszín csillagocskái összefolytak a kék anemonékkal.

Ösvény nem volt sehol, minden fővénnyes bejáratul szolgálhatott e tömkelegbe, melybe semmi háziállat nem tette lábát soha s hol csak Mariánna szokott sétálgatni. Néhány szikladarab ülőhelyül szolgált, midőn meglepte őt az ábrándozás vágya s nyír- és fűzfahajtások magasra felnöve, elég árnyat nyújtottak, a nélkül, hogy akadályoznák a gyengébb növényélet gyarapodását.

Mariánna tehát szereti a természetet - szólt magában Péter elragadtatással s szive benső örömtől remegett; ő is szereti szemlélni, gyönyörködik benne, érzi jóltevő hatását miként én. És ő ezt nem is mondja, soha sem szólt róla, nem is gyanitottam.

- Nos keresztatyám - szólott Mariánna hirtelen megjelenve oldala mellett - most láthatja ön, hogy épen nem vagyok valami ügyes kertész s tudom, hogy el nem cserélné ujonan beállított kertjét, melyet még igen fiatalnak talál, e régi, elhanyagolt, posványos helylyel.

- E régi posványos hely valódi paradicsom lenne reám nézve! Tudod-e, hogy egy szenvedélyes fűvész itt a talaj virányából csaknem teljes gyűjteményt állithatna össze?

Nem egy példány lepett meg nagyon engem, mert a legritkább fajokat látom itt egyesítve s köztük olyakat, melyeket gyakran nagyon távoli helyeken kellett felkeresnem, például mindjárt itt lábunk előtt e szép havasi növény.

- Ah ez itt! ez a C r e v a n t tetőről való s nagyon jól tenyésznek e helyen is.

- Te a Crevant-tetőre is ki szoktál néha járni?

- Nagyon gyakran; elragadó kertje az a természetnek, a legdúsabb növényzettel, onnét került ide e szép fehér vadjácint is.

- Ez nem jáczint, hanem menyanthe, egy amannál sokkal szebb és ritkább faja e virágnak.

- Én keresztatyám, neveit nem tudom mind külön a növényeknek, hanem alakjukat s illatukat felismerem a különböző fajoknak. Valahányszor kimegyek a szabadba sétálni, mindig hozok magammal haza mezei virágmagvakat, ások ki gyökereket vagy fiatal növényeket, elültetem ide s csaknem minden megfogamzik e nyirkos talajban.

- Így már értem e jelenséget, mi feltűnt itt nekem. E kis paradicsom a te műved tehát?

- Részben, hanem azzal teljességgel nem dicsekszem, hogy e sok mindenféle burját is én akarom meghonosítani, mert akkor méltán bolondnak tarthatnának.

- Nekem azt is bátran mondhatnád, ki hasonlóan oly nagy kedvemet lelem az efélékben.

- Oh ön keresztatyám! az egészen más dolog, ön tudós ember s így természetes, hogy érdeklik önt mindezen aprólékosságok. Hanem nekem, ki tüzetesen semmihez sem értek, nincs mentségem.

- Hogyan! azt hiszed, mentségre volna szükséged, a miért szereted a virágokat?

Oh Mariánna, ez részedről annál becsülendőbb, mert még nem is bírod felfogni szépségük egész titkát. Ha figyelemmel vizsgálád...

- Oh! a mi azt illeti, eleget vizsgálom és tanulmányozom őket s a nélkül, hogy legkisebbet is értenék a tudományhoz, mind el tudnám önnek mondani a köztük létező rokonságot és különbségeket.

Oly kedvesek is és oly sokfélék e növények! Még inkább tudom bámulni ama szép idegen égalji virágokat, melyeket az ön kertjében láttam; de szívem nem azokhoz vonzódik. A mi szerény vadvirágainkat jobban szeretem s hozzám közelebb is állanak azok.

- Te séta közben tehát ily módon szoktál szemlélődni? Én mindig azt képzeltem, hogy semmire sem fordítasz figyelmet, midőn Suzonnal vágatva haladsz át a mezőkön s csak a pusztá gyönyörre gondolsz, gyorsan előrehaladni, szóval, hogy a mezőt csak azért szereted, mert nagy tért látsz magad előtt s a szabad mozgást csupán önmagáért.

- Oh, az bizony nagy gyönyört okoz az embernek, gyorsan száguldozni, átszelni a léget s mint nyul szökdelni keresztül a virágos pázsiton; de tán még nagyobb, lépésben haladni, mindent megfigyelni s megállapodni az előtt mi megragadja, vagy bámulatba ejti lelkünket.

Én mindkettőnél egyaránt szeretek időzni, annál is a mit értek s annál is a mit még nem ismerem. Szeretném, hogy ne kelljen semmit is megtanulnom és hogy mégis tudjak mindent... vagy jobban mondva, szeretnék tudni mindent, de úgy, hogy néha elfeledve azt, ismét eszembe jöjjön, mikor akarom, mert nagy gyönyört okoz valamit kifürkészni akarni s ha mindent tudnék, meg lennék ettől fosztva.

- Csak maradj te az mindig, a mi most vagy Mariánna! Te, jól látom, azon egyének természetével bírsz, kik lelkükben hordják a valónak érzetét a nélkül, hogy magyarázatokra szorulnának, de miután benne vagy ma gondolatid leleplezésébe, mondd meg nekem még azt az egyet...

- Mára már elég volt keresztatyám. - Félek, nehogy anyja, kit csak azért hagytam el, hogy önnel térjek vissza hozzá, megunja nagyon hosszas távolléteket. Siessünk hozzá most.

XXI.

- Elfogadod karomat? - kérde Péter, csak nagy nehezen birva megválni a virágzó oázistól, hol Mariánna most először árulta el magános álmodozásainak titkát.

- Nem mehetünk itt a fák közt ketten egymás mellett, felelt Mariánna. Csak egy embernek való sétahely ez.

- Csak egynek... nem lesz te itt mindig csak magadban! Azt hiszem nemsokára sétányt fogsz ide csináltatni.

- Siessünk, - szólt Mariánna. Amott jön szembe Gaucher ur, ki minket keres s azt nem szeretném, hogy belépjen ide magányomba. S ezzel elkezdett könnyedén, ügyes mozdulattal szaladni a rugalmas nyirkos talajon, melyet alig látszott érinteni, mint a gyors röptü fecske.

- Köszönet ezért Mariánna! - kiáltá szive mélyéből Péter: de örömittassága, mely elfoglalá egész valóját, csakhamar széteszlott, midőn látta, mint fogadja el Mariánna Fülöp oda nyújtott karját, hogy André asszonyhoz vezesse őt; szerette volna, hogy a leány találjon valami okot visszautasítani azt. De az igaz, hogy erre bajos lett volna elfogadható okot találni, ha épen libának nem akart feltünni.

A mint látszott Mariánának nincs szándéka szenteskedő szerepet játszani, Fülöppel szemben.

Csinos és eléggé tetszetős öltözéket választott e napra: arany-porszin, finom szőrkelméből készült ruha volt rajta, mi igen előnyösen emelte ki halvány, barnás arcszínét. Nyaka körül s a kézelőknél megszakadt az egyhangu szinezet s szép könnyed s nagyon átlátszó csipkefodrozatnak adott helyet. Fekete hajában semmi más diszitmény nem volt, mint egy halvány sárga rózsza, de a rövide nyirott dus és fénylő hajzat a szokottnál nagyobb gonddal volt fodoritva.

Nagyon csinos cipői voltak s lábai, melyeken rendesen durva bőrből készült vaskos cipőket, néha még közönséges fa papucsot is viselt, a kicsinység csoda példányának látszott. Gaucher merész kíváncsisággal szemlélte őt, mi nem látszott kellemetlenül hatni Mariánára.

Müértő szemekkel jártatta végig tekintetét picziny lábán, kezén, termetén s oly ember megelégedésével arczában, ki azt akarja, hogy észre is vegyék megelégedését.

Nem tartózkodott a szemébe mondani, hogy elragadó színe van ruhájának, és hogy termete gyöngye fuvallattól ingatott pálmához hasonló.

- Az én termetem pálmához hasonló? - válaszolt vidoran Mariánna, - akkor tehát olyan vagyok, mint a törpe pálma, a chamärops? nemde keresztatyám?

- Oh! oh! kegyed olyan tudós? - kiáltott fel ártatlanul Fülöp.

- Nem uram, teljességgel nem vagyok az, Péter urnak van egy oly törpe pálmája ládikóba ültetve s neve még megmaradt emlékemben.

- De kegyed is szereti a virágokat, mert e virág-tartók s kosarak itt csodaszépen vannak a legszebb fajtákkal ellátva s izletesen rendezve.

- Ezek csak a mi kertünk és mezőnk virágai. Jobban szeretném őket künn látni, mint e kis szűk szalonba; de nem gyakran van szerencsém André asszonyhoz, és valamint a régiek áldozatokat mutattak be isteneiknek, én is legszebb növényeimet hozom áldozatul az én kedves jó barátnőmnek.

- De még egy ágacskát sem látok a vad kázsia szép virágából - szólt most Fülöp s követte Mariánát, azon szobába, hova André asszony ült volt le pihenni.

- Suzon adhatott volna nekünk is egy kicsit az övéből, - válaszolt Mariánna; - de mivel, mint látszott, nyakláncza terhére volt, földre heveredett vele s elképzelheti, minő állapotban kapták meg később. Egyéb nem maradt fenn belőle, mint a czimzet, mire nem sokat gondolt, azon szín alatt, hogy nem tud olvasni.

- Ön nevet André ur? - szólt Fülöp - de hát ugyan miért? Én elértem célomat.
  - Önnek volt valami célja ezzel?
  - Minden bizonnyal, tudára kívántam adni, hogy a hajnali órákban is önre gondoltam kisasszony. Most már tudja s én csak ezt akartam.
  - És mi ösztönzé önt arra, hogy ily korai órában reám gondoljon?
  - Azt kívánja, hogy itt nyilvánosságosan tanuk előtt feleljek kérdésére?
  - Ön imént sem titokban mondta el nekem, hogy velem foglalkoztak gondolatai. Nem kell hangosan kezdeni el beszélni oly tárgyról, melyet halkán szeretne az ember befejezni, ily esetben jobb semmit sem mondani.
  - Más szókkal, jobban tettem volna, hogy hallgassak.
  - Ezt nem mondtam. Szeretném tudni, hogy mit gondolt ön rólam ma reggel.
- Alkalmasint valami nagyon kedves lehetett, miután ön Suzonnak udvarolt.
- Azt gondoltam, hogy kegyed a kecs és báj mintaképe, s ez oly mértékben, hogy bárkinek is képes megzavarni fejét.
  - Ezer köszönet jó uram. Ön valódi fejedelmi méltósággal osztja szives bókjait. Nagyon meg kell magamat hajtanom érette?
  - Ha kedve tartja Mariánna kisasszony.
  - Tehát ime fogadja hálámat Fülöp ur, szólt Mariánna nagyon gunyosan, de egész játszi kellemmel hajtva meg magát előtte mélyen.
- Péter elképpelve szemlélte őt.
- Nem is képzelte, hogy Mariánna ennyire eleven és tetszelgő tudjon lenni.
- Fülöp neki bátradva, udvarolni kezdett neki, azt gondolva, mit minden más ember is megtett volna az ő helyében, hogy Mariánna igen vágyik reá, szerelmessé tenni őt magába.

XXII.

Az ebédet a borostyán fák és jázmin bokrok alatt költötték el; a virágok hosszú füzerei a kifeszített ernyőre omolva, rojtként csüngöttek alá az étkezők körül. Az asztal egészen ragyogott a sok ókori festett cserép edénytől, melyek azon időben nem valami sokat értek, de melyeket mai időben nagy becsben tartanának s melyeknek eleven szinezetök élénken elütvén a halvány kékes alaptól, igen gyönyörködtették a szemet.

Mariánna előszedte régi neveri üvegneműjét, melyet szülői nem is mertek volt már használni, mert azon időben nem becsülték többé a ré g i s é g e k e t, de melyet bár mely műbiró megbámult volna. Fülöp eléggé művész volt arra, hogy méltányolni tudja habár különösségüknél fogva is e csinos eszközöket s nem mulasztott el egy alkalmat is megdicsérni egészben és részletenként e csinos asztali készüléket. E mellett nagyon jó étvágygyal ett, mert Marcsa, segítve kisasszonya által, nagyon jó szakácsnő volt, s a legegyszerűbb ételek izletes falatokká lettek, az ő kezeiből kerülve ki. A Chevreuse apó pinczében maradt volt még fenn néhány palaczk kitünő bor; Mariánna ezt sem mellőzte el előadni. Egyáltalán kis lakomája rendezésére épp oly kiváló figyelmet fordított, mint a mennyi ártatlan kaczérság volt megjelenésében és modorában. Fülöp, ki teljességgel nem hitt azon feltevésnek, hogy ő váratlanul megjelent egyéniség, könnyen kitalálni vélte, hogy ő miatta megy most minden ilyen nagyban, és hogy

nem erősen nagy bajába fog kerülni neki, a kisasszony szívét és vagyonát együttesen megnyerheti.

Ha nem is volt épen mámoros a csemege felhordásakor, de minden esetre el volt érzékenyedve. Péter ellentmondás és hibáztatás által akarván őt mérsékelni, még inkább fokozta lelkesültségét. André asszony azon reményben, hogy nevetségessé teszi, elkezdte őt nyíltan gunyolni s boszszantani. Mariánna oly kiszámított ügyességgel hívta fel őt bizalomra s közlékenységre, hogy nagyon biztatónak tűnhetett az fel neki, úgyhogy felkelvén az asztaltól bizalmasan ragadta meg Mariánna karját, kijelentvén, hogy igen szeretné látni a nagy jármás ökröket és kövér birkákat, mert egy tájkép festő jobban meg tudja ítélni becsét a szarvasmarhának s házi állatoknak, mint maga a földmivelő.

- Ezt én épen nem hiszem, - szólt Mariánna elvonva tőle karját; - ön azt tartja magáról, hogy mindenhez jobban ért, mint mi, mind itt a falun, mind a városban, azzal érvelvén, hogy önnek mestersége a művészet; én pedig azt mondom, hogy a mesterség képes mindent elrontani és hogy ön semmit sem lát jól.

S mivel Fülöp elsörnyedve kiáltott fel e feltevésnél, hozzátette Mariánna, igen sokat lát ön s ezt rossz felfogással.

Izlése szerint kezd oly dolgokat magyarázni, melyek változhatlanok s megértetni azt, mit nem szükség értelmezni. A szépnek fogalma istenhez hasonló, ön magában hordja becsét, és mit sem nyer nagyságban hymnusok és dicsőenkek által. Ellenben azon dicsőítő szavak, énekek, festmények s mindaz, mit a való szépítésére találnak fel az emberek, nem szolgál egyébre, mint azon szent érzelmegcsonkítására, mely keblünkben támad, midőn a nélkül merülünk el szemléletébe, hogy azzal foglalkoznának gondolatink, mimódon tudjunk kifejezést adni azoknak.

- Hogyan? Mi volt ez? Kiálta fel Fülöp meglepetve. Kegyed művészetellenes rendszerből korlátozott eszmék hirdetője?

Ez alkotás kegyed ajkairól jöve, ép oly visszatetsző, mint csunya a hernyó a virágzó rózsatőn.

- Oh most mindjárt meg lesz ön fogva - viszonzá élénken Mariánna - a hernyó egy rózsatőn nem visszatetsző valami, mert épen azok, melyek rózsáinkon élődnek, oly finomak, oly sima puhák s az üde tavasz leggyöngédebb zöldszinét viselik magukon.

Ön soha nem nézett meg figyelemmel egy ily hernyót, tisztelt festő ur. A hernyók közt vannak csodaszép példányok, csunyát pedig egyet sem ismerek. Minő szemmel nézné ön az én nagyszarvu ökreimet, miután egy ily kis állatkának sem bírja elviselni jelenlétét?

- André ur - szólt most Fülöp - ön a természetbuvár, hitette volna el keresztleányával, hogy a művészet megöljön a természet iránt táplált szent érzelmeknek. Ha úgy van, akkor mondhatom, szép kis paradoxonra oktató őt.

- Azon állítás valóban paradoxonként hangzik önnek vitatkozásában - válaszolt André - s az, mit ön tart magáról, nem kevésbé az, mint a mit Mariánna mond. Azt hiszem, ügyesebben téve fel a kérdést, a vitatkozás is jobb eredményre vezetne.

- Tegye fel tehát jól keresztyám - szólt Mariánna.

- Nő jól van, én eként értelmezem a dolgot - mond Péter Gaucher felé fordulva. - Ön azt hiszi, hogy a látásra szükséges a tudás is s magam is e véleményen vagyok; a természetbuvár jobban lát, mint egy földműves, de a művészet egészen más valami, mint a tudomány, és mielőtt megtanulnók kifejezni, é r e z n ü n k kell azt. Ezt akarta mondani Mariánna. Ő azt véli, hogy ön még nem tanulmányozhatta, nem szerethette eléggé a természetet arra, hogy azt a maga nagyságában visszaadhassa. Jegyezze meg, hogy ő ép oly kevésbé látta önnek festményeit,

miként én és hogy nem önnek tehetségét veti ő bírálat alá. Csak a modor és rendszer ellen van kifogása, melyet igen merésznek talál egy ily egészen fiatal egyén szájában. Ő azt hiszi, hogy nem a műteremből kell menni a szabadba tanulmányozni a természet szépségeit, hanem a szabadból a műterembe, azaz az ember nem azért tanul meg látni, mert festő, hanem azért tanul meg festő lenni, mert már tud látni. Nemde ezt akartad te mondani Mariánna?

- Tökéletesen ezt. Ön tehát igazat ad nekem keresztatyám?

- Menjünk megnézni az ökröket, szólalt fel egyszerre Fülöp, már látom, hogy itt nekem igen is eszesek az emberek.

- Menjünk, lássuk hát az állatokat, nem bánom - felelt Mariánna. - Velünk tart keresztatyám?

- S felé hajolva, halkán hozzátette: Én elmegyek önökkel az istállóig s onnét visszatérek anyjához.

- Vele együtt követünk titeket, felelt Péter; de nem követte őket.

Visszatért André asszonynyal a szalonba s mondá: Hagyjuk őket magukra, hadd intézzék el a dolgot. A percz elérkezett már, midőn Mariánna határozni fog sorsa felett. Ő akarta így, ő ösztönzé őt bizalmasságra. Most Gaucher egy egészsze fogja összefoglalni mindazon bókokat és nyilatkozatokat, melyeket étkezés alatt pazarul osztogatott. Ha ez tetszik Mariánának, a mi véleményünk felette közömbös: csak is á m e n t mondhatunk reá.

André asszony nagyon nyugtalan volt; nem akarta, hogy Péter ily hamar átengedje másnak a tért. Kényszerítette hogy menjen ő is Mariánnaék után. Péter megígérte, hogy engedelmeskedik s aztán elvonult egészen egyedül, a kis pusztá magány legbensőbb rejtekébe, hol az imént egy percnyi boldogságot s reményt élvezett. Már ujólag elveszíté ezt és tulzott szerénység miatt elhibázott egész életpályája keserü gunyként tünt fel neki, egy gyermek e rögtöni győzelme előtt, kinek tán nincs semmi más érdeme, mint az önmagába vetett hit és bizalom.

Egy órai mély szomorkodás után visszatért anyjához, kit beszélgetésben talált Marcsával, gazdasszonyi dolgok felől, miközben segített ennek visszarakni a polczokra az étkező szereket s a sok csinos üvegnemüt. - Nos! szólt karonfogva Pétert s kivezette őt a kertbe, csak egyedül tért vissza?

- Nem tudom merre vannak, felelt Péter. Azt hittem itt találom őket.

- Nem jöttek be, alkalmasint még a majorban vannak.

Anyá és fiú kimentek a szobából, megkerülték a szőlő-lugast. Nem látták sehol a fiatal párt.

- Most már jól láthatja anyám, hogy a hosszan tartó, magános együttlét eléggé határozó.

- Nem látom, hosszabb sétát tettek. Menj, keresd fel őket!

- Nem akartam, hogy az a színe legyen, mintha ki akarnám fürkészní lépteiket, ha pedig regényes sétát tesznek a nyír-erdőcskében, nem akarom, hogy keresésem által Mariánára vonjam a majorbeli cselédség figyelmét.

Mindketten visszatértek a szalonba, honnét Marcsa már eltávozott volt s még egy jó negyed óráig vártak.

André asszony igen boszus és nyugtalan volt. Péter némán ült s megtörtnek látszék.

Végre belépett Mariánna egyedül. Kissé izgatottnak látszott, ámbár mosoly ült ajkain.

- Bocsásson meg édes barátnőm, szólt megölelve André asszonyt, nagyon rosszul teljesitem önök körül háziasszonyi tisztemet, de maguknak tulajdonítsák. Miért hoztak magukkal vendégül ily vállalkozó szellemü egyént.

- Vállalkozó szellemü? szólt Péter keserü gunnyal.
- Igen is az! Azt kívánja tőlem, hogy három órai együttlét után szeressem őt s menjek hozzá nőül. Ez egy kissé gyors eljárás nemde?
- Nem igen gyors, ha sikerült megnyerni beleegyezésedet s téged határozatra birni.
- Én el vagyok határozva! szólt Mariánna.
- Ugy hát, szólt Péter elkeseredve, ezennel tudunkra adod közeli férjhez meneteledet. Miért nem jött be ő maga is, hogy elmondja előttünk diadalát?
- Oh! az ő diadala nagyon is szerény; elment haza.
- Tehát egyedül tér vissza Dalmorba?
- Nem oda, Párisba megy.
- Hogy bevásárolja a ruháit? szólt bele André asszony, ki e kifejezés alatt mint a többi falusi lakosok a menyasszonyi ajándékot értette.
- Alkalmassint valamely párisi nő számára fogja azt nemsokára megvásárolni, felelt Mariánna, mert nekem kijelentette, hogy jóllakott a falusi kisasszonyokkal.

XXIII.

André asszony hirtelen felugrott helyéből s felkiáltott: - tehát vége van a dolognak!

Mariánna Péterre tekintett, ki nem tudott visszatartani egy öröm kiáltást. - Örül neki keresztatyám? kérdé.

- Nem, ha te sajnárod eltávozását.

- Én nem sajnálom. Minden érdeme merész önbizalmában állott, mely tulajdon eleinte jó véleményt keltett bennem iránta.

Gondoltam magamban, hogy egy ily határozott jellemü emberrel élve, nem kellend azzal is bajlódnom, hogy a dolgok rendezésében saját akarattal is birjak, és én ezt nagyon kényelmesnek találtam; de ha az ember mindent magára vállal, és annyira bizik magában, nagyon jó ítélő tehetséggel kell birnia, és én nehány kiejtett szavából azonnal láttam, hogy lehet neki jó szive, sok esze, s kedélyessége, hanem mákszemnyi okossággal s józan megfontolással nem bir.

Ugyan mi lenne belőlem, ki oly gyenge és semmit jelentő vagyok, egy hig velejű férj oldala mellett? Erre még csak gondolnom sem lehet, és miután Gaucher ur azon volt, hogy megtudja, miként vélekedem felőle, tehát elmondtam neki azt nyíltan, leplezetlenül, miként önöknek most.

- Beszéld el, miként történt az egész dolog, szólt André asszony. Legelőbb hova mentetek? Az istállóba, az ökrök közt tett szerelmi nyilatkozatot neked?

- Nem, ott künn a réten, a bozót tulsó oldalán. Csodálom, hogy semmit sem hallottak kegyedék, mert jó hangosan vitatkoztunk menet közben. Mi a nyilatkozatot illeti, azt megtette volt már itt a szobában, kegyedék előtt, a jó muskotály bor hatása alatt, nem tartotta szükségesnek arra visszatérni. Egyszerre házasságról kezdett beszélni, de mivel én már tisztában voltam magammal, azonnal kijelentettem neki, hogy nem szándékom férjhez menni; ebből aztán nagy harag lett. Ugy látszik, a bor rossz hatással van reá, ha felbosszantják. Falusi kaczérnak nevezett s szememre lobbantotta, hogy egész étkezés alatt, játékszerűl használtam őt,

csak amugy dobtam ide oda, vagy megtámadtam orozva. Sőt még meglehetősen kemény szavakat is intézett hozzám, melyeket szépen eltűrtem, mert éreztem, hogy megérdemlem azokat. Kaczer voltam igen is, hazudnék ha ezt be nem vallanám: csakhogy tetszelgésem nem őt illették, s miután titkomat be nem vallhatám neki, inkább hagytam őt vélekedni felőlem, a mint neki tetszik.

- És kit illettek tetszelgéseid? szólta André asszony, kit akartál meghódítani?

- Olyan valakit, ki nem akarja kitalálni azt, mit meg nem mondanak neki élő szóval. Hogy ez ember megértethesse magát azon valakivel, Fülöp ur rettenthetlen önbizalmával kellene birnia. Megkísérlém elsajátítani azt s csak azt ohajtottam, hogy dicséretei által felvillanyozva birjak azon bátorsággal, mely mindig hiányzott nálam; de most tanárom már eltávozott s én nem tudom, hogy valóban csinosnak és eszesnek talált-é, mert kezdek kételkedni abban.

- Mariánna, Mariánna! kiáltott fel Péter, térdre borulva keresztleánya előtt, ha te megértetted szívemet, daczára félénk tartózkodásomnak, tudom megbocsátod ezt nekem, mert eléggé megbűnhődtem érette a mai napon.

- Nekem is ki kell valamiért kérnem bocsánatát, nekem is van bűnöm, felelt Mariánna.

Eloolvastam önnek napló jegyzeteit keresztatyám.

Kiejtette zsebéből tegnapelőtt, mialatt nekem beszélt Gaucher Fülöpről; a könyvecske ott maradt a füvön, s visszajövet megtaláltam. Azt hittem rajz album, s vázlatokat tartalmaz, minőket ön gyakran készít séta közben. Felnyitottam, megláttam nevemet... s bevalljam, olvasni kezdtem, az egészet átolvastam, s csak midőn átmentem önökhöz, magammal vittem a könyvet s minden szó nélkül letettem vadásztáskája mellé az asztalra. Ebből áll vétkem.

E könyvből megtudtam, hogy ön kétkedik vonzalmamban, és hogy fájdalmas önnek nem számithatni reá. Látni akartam, hogy valjon féltékeny lesz-e az uj kérőre, ha szeretetre méltó kívánok és tudok lenni irányában, és most már...

- És most már! kiáltott fel André asszony, keresztatyád boldog mert hiába igyekezett rejtegetni bűját, én még is beláttam szívébe s kitaláltam, hogy miért ócsárolja, kárhoztatja magát annyira!

- De hisz én nem vagyok reád érdemes, Mariánna, szólta Péter, ki rettegését nem birta még egészen legyőzni; én nem érek annyit mint te! Te egy imádandó lény vagy, a mig én...

- Ne mondja el mit tart maga felől, vágott szavába élénken Mariánna; eleget mondott már előttem, mindazt mit csak ki tudott gondolni, arra, hogy elvegye kedvemet, önt szeretni, de nem sikerült.

Hat éve, hogy ezt fejembe vettem. Mikor legelőbb önre kezdtem gondolni, nem hittem, hogy ily sok ideig kelljen visszatérte várnom. De én vártam, mindig csak vártam, azon csendes türelemmel, melyet itt falun kora gyermekségünk óta meg kell szokni; végre haza érkezett, de magatartása elvette minden bátorságomat, mert jól láttam, hogy le akar mondani a szerelemről s megtalált naplója nélkül azt hittem volna, hogy minden el van veszve reám nézve. Erőt s bátorságot meritettem ujlag, látva, hogy akarhatja ellenére is gondol reám és aztán ma reggel... két könycseppet láttam csillogni szemében.

Valljuk be bátran, hogy szeretjük egymást, és hogy most már lehetlen volna nekünk egymás nélkül élni.

- Valóban lehetlen! - felelt André Péter - mert soha két ennyire rokon lélek, mint a miénk, nem találkozott még össze. Tartozkodó, zárkozott létünkre ugyanazon nemü őszinteséggel, ugyanoly egyenes lélekkel birunk mindketten. Izléseink ugyanazok és egyaránt akadályozva érezzük magunkat mások előtt nyilvánítani azt, de egyaránt érezve szükségét, hogy egymás-

nak felfedezzük s közösen élvezzük ez egységet. Mindketten imádjuk a természetet, szeretjük a szabad mezőt, egymástól elválasztva, ábrándosan szerettük azt, most egyesülten elragadtatással fogjuk szemlélni! de hidd el, hogy a mi leginkább hiányzott nekünk, hiányzott mindkettőnknek, az a való szerelem, a megosztott szerelem, azon határt nem ismerő bizalom, mely egy más lényben egészen feltalálja hasonmását. Oly szívet ajánlok fel neked most negyven évvel, mely eddigelő csak ábrándokból táplálkozott s ily szűz szerelmet rejt magában. - Fogadd el azt mint sajátodat, mert te leszel reám nézve minden, mult, jelen, jövő boldogsága.

Már jó későre járt az idő, midőn Péter és anyja odahagyták Validat-t. André asszonynak kedve volt egy darabocskáig gyalog menni s azután felült a szekérbe s hagyta a fiatalokat követni őt, mert érezte, hogy azoknak sok mondani valójuk lesz egymásnak és Mariánna, kinek visszatérő útjára rendelkezésére állt szekere, egész Dalmorig ment keresztatyja karján, kit ismét elkezdett tegezni s egyszerűen Péternek szólítani.

- Minő éj! - szólt ez, felpillantva kedvesével együtt a csillagos égre. - Minő éltető a lég, mily balzsamot lehellő minden növény! Azt hiszem, ma este a föld is s még a kövek is érezni tudnak! Soha nem láttam ennyire tiszta fénylő csillagokat és úgy tetszik nekem, mintha egy tündéerkertben járnánk, a mely tudtunkon kívül lett ide varázsolva, ma reggel óta.

Oh! ha ennyire boldog lettem volna fiatal éveimben, bizonytal nagy költő vagy híres festő vált volna belőlem.

- Istennek hála, hogy nem lettél egyik sem - felelt Mariánna - mert akkor úgy találnád, hogy én, ki a szép dolgokhoz mitsem értek, igen alant állok hozzád képest; de így nem tudván kifejezni miért szeretem annyira a természetet, még annál jobban szeretem azt. Fülöp ur egész borzadályt keltett bennem ma, midőn oly visszatetsző tudákossággal kezdte taglalgatni azt, hogy hogyan és mit lát ő.

Nem, ennek kifejezésére nem találhatni szavakat és én azt hiszem, mentől több szót vesztenek reá az emberek, annál kevesebbet képesek látni. És higgy nekem Péter, a természet szépsége hasonló a szerelemhez. Az is benn a szivben él s nem kell róla igen sokat beszélni, mert kicsinyítve tűnik az fel mindig, mit az ember szóval akar ismertetni. Midőn én ábrándozom, nem tudnám megmondani, mi megy végbe keblemben, csak azt látom, mi köztem s az ég között létezik. Én különben e részben nem jöhetek számítás alá; ha én reád gondolkodok, nekem úgy tetszik, hogy a te lelked lakozik bennem s én nem létezem többé.

És reám nézve ez a boldogság, a költészet, a tudomány.

Miután Mariánna felült szekérébe s haza indult, Péter felment szobájába s a következő levelet kapott asztalán, melyet Fülöp hagyott hátra.

„Kedves Andrém! Visszajöttem ide, hogy összeszedjem portékáim s azonnal indulok is útra, köszönetet mondva önnek a szives fogadtatásért, melyet házában tapasztaltam. Az nem az ön hibája, hogy csinos szomszédnője gúnyt üzött belőlem. Csak egyedül az enyém: jobban nyitva kellett volna tartanom szemeimet s ideje korán észrevennem ön iránti előszeretetét, melyet nem vallott ugyan be nekem, de melyet nem sikerült épen egész végig elrejtene előlem. Azon esetben nem lettem volna három óra hosszat szerelmes belé; de ezek oly fajta szerelmek, melyekbe bele nem hal az ember és én jó barátja maradok önnek, valamint neki is, mert valóban kedves nő, és szivemből szerencsét kívánok önnek boldogságához.”

Másnap kihirdették a templomban az André Péter és Chevreuse Mariánna között kötendő házasságot.